BUNJEVAČKE novine

Informativno - političko glasilo

Subotica, maj 2007. • Godina III • Broj 23 Cina: 50 dinara

„VEĆ ODAVNO SPREMAM SVOG MRKOVA”...

ISSN 1451-2505

Bunjevački Nacionalni Savet

Национални савет буњевачке националне мањине
Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine
National Council of the Bunjevac Ethnic Minority

Slušajte radio emisije na bunjevačkom jeziku - „Bunjevačka rič”

Radio Novi Sad - 100 Mhz
vrime emitovanja: petak 22.00 - 22.30 sati

Subotica
Prvi program Radio 103
vrime emitovanja: nediljom od 17.30 - 18.30 sati

Radio Sombor
90,9 MHZ
vrime emitovanja: nedilja od 13.30 - 14.00 sati

Gledajte bunjevačku emisiju „SPEKTAR”

Televizija Novi Sad - II program
vrime emitovanja: svake druge nedilje od 16.30 - 17.00 sati

Positite naše internet strane
www.bunjevci.org.yu

OSNIVANJE I FUNKCIONISANJE
NIU “BUNJEVAČKOG INFORMATIVNOG CENTRA”
POMOGLI

MINISTARSTVO KULTURE
REPUBLIKE SRBIJE

POKRAJINSKI SEKRETARIJAT ZA INFORMACIJE
AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE

BUNJEVAČKE
Informativno - političko glasilo
Subotica, avgust 2005. • Godina I • Broj 2
novine
Cena: 50 dinara

Informativno-političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine

Godina III Broj 23.
Maj 2007. godine.
Cina 50 dinara
Izlazi poslidnjeg petka u misecu

Izdavač:
NIU „BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR" - Subotica

Osnivač izdavača:
NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

Direktor NIU B.I.C. i glavnog i odgovornog urednika:
mr Suzana Kujundžić - Ostojić
Savit novina:
Mijo Mandić (mlađi)
Nevenka Bašić Palković
Mirjana Savanov

Tehnički urednik:
Ivan Mikulić

Stalni saradnici:
Nevenka Bašić Palković
Ana Vojnić Kortmiš
Snježana Luetić Vujić
Livia Tričko Stantić
Joso Poljaković
dr Andrija Peić
Marija Horvat
Nikola Sedlak
Milorad Blažić
Dragan Tovarišić

Adresa:
Trg Cara Jovana Nenada 15/1
24000 Subotica
Telefon/fax: 024 523-505
e-mail: bic@tippnet.co.yu
Tekući račun: 160-143270-73

Štampa:
Alfa-Graf Novi Sad

Distribucija:
„Štampa sistem" - Beograd
„North press" - Subotica
„Grutini press" - Sombor
„Futura plus" - Beograd

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine:
Kancelarija u Subotici:
Trg Cara Jovana Nenada 15/5
24000 Subotica
Telefon/fax: 024 554-881
e-mail: bns.scg@EUnet.yu
bns.scg@panonn.net
Regionalna kancelarija u Somboru:
Staparski put br. 10
25000 Sombor
Telefon/fax: 025 28-939

Rič urednika

Poštivana čeljadi,

Budućnost svita, pa i nas Bunjevaca je u dici i mladima. Čerez tog smo se i mi popaštrili da imamo štogod za našu dicu na njevom maternjem jeziku. Podlistak „Tandrčak", nasto je nuz tušta dobre volje, volonterizma i šporovanja. Od ovog broja uveli smo i stranu za mlade, di će bit teme koje nji zanimaje. Namira nam je da i ova strana naraste u daleko više.

I prodaja „Bunjevačkih novina" se u ovi par miseci udvostručila. Trudili smo se, a i dalje ćemo, pisat i bilužit ono što bi vi volili čitat. Vi ste te dobre namire pripoznali i ukazali nam svoje povirenje – zato vam u ime redakcije novina puno fala!

Budi Bunjevac – čitaj Bunjevačke novine!

U ovom broju:

Str. 4. BUNJEVAČKE NOVINE I TANJUG
Str. 4. BUNJEVAČKA ZASTAVA U SKUPŠTINI VOJVODINE
Str. 5. PROMOCIJA ZBORNIKA
Str. 6 MANJINE U ZAKONU ZAŠTIĆENIJE NEGO U PRAKSI

Ako i vi želite da vam poštaš svakog prvog u misecu donese „Bunjevačke novine" pritplatite se na nji

PRITPLATA

do kraja 2007. godine: 245 dinara
Platit možete na naš tekući račun kod:
BANKA INTESA na broj: 160-143270-73 sa naznakom za pritplatu. Posli uplate nazovite nas, kako bi upisali vašu kućnu adresu: 024 523-505

CIP - Каталогизација у публикацији Библиотека Матице српске, Нови Сад

659.3(=862)

BUNJEVAČKE *novine*: informativno - političko glasilo / v.d. glavnog i odgovornog urednika Suzana Kujundžić - Ostojić. - 1998-2004; God. 1. br. 1 (2005) - . - Subotica: NIU Bunjevački informativni centar, 1998-2004; 2005 - . - Ilustr.; 30 cm Mesečno

ISSN 1451-2505

COBISS.SR-ID 133482759

Na naslovnoj strani:
POVIRENJE
autor: Marija Horvat

BUNJEVAČKE NOVINE I TANJUG

Potpisam ugovor o saradnji izmed „Bunjevačkih novina" i Tanjuga

Ugovor o međusobnoj saradnji potpisali su v.d. direktor NIU „Bunjevačkog informativnog centra" mr Suzana Kujundžić – Ostojić i direktor Tanjuga Luka Mirčeta, 20. aprila u Beogradu.

Tanjug je ugovore o saradnji sklopio sa svim medijima nacionalni manjina. O ovom prvom krugu dogovora biće obavišten premijer, a nastavak zajednički planova očekiva se na jesen.

Potpisniki ugovora imaje pravo na bresplatno korišćenje izvora iz generalnog servisa Tanjuga, izbor iz strani medija i njev foto servis. Ova saradnja nije jednostrana, jel je Ugovorom pridviđeno i da „Bunjevčke novine" mogu slat svoje aktuelne tekstove ovoj mediskoj kući, otkaleg će bit plasirane dalje u ostale medije. To praktično znači da Bunjevci konačno imaje mogućnost plasiranja svoji važni visti i dalje od dosadašnjeg dometa, koji često ne dosegnu dalje od Subotice.

Jel što nas bolje svit upozna, a to mož samo ako naše visti dopru do nji, sotim su naši ciljovi bliži ostvarenju – a to je legitmno pravo na sopstveni identitet, kulturu i jezik.

„Ako TANJUG zajedno sa svim nacionalnim manjinama u Srbiji pokrene konačno pitanje rešavanja štampanje njihovih glasila, osnivanje televiziskog kanala, i ako te zahteve usmeri ka Evropskoj uniji i zemljama maticama – za nacionalne manjine, onda je vrlo realno očekivati da ovakav projekat vrlo uskoro zaživi. U svakom slučaju, njega treba bar pokušati pokrenuti, a hoće li se u tome i uspeti u mnogome zavisi od samih nacionalnih manjina. Odnosno, koliko će se one same zalagati da se negde i njihov glas čuje, da se na jednom mestu mogu upoznati manjine međusobno i sa većinskim stanovništvom ove zemlje. Upoznavanje vodi ka toleranciji i međusobnom razumevanju – što je naša ideja vodilja u ovom projektu" – istakao je Luka Mirčeta, direktor Tanjuga.

Bitno je kasti još i to da će se sa sajta TANJUGA direktno moć pristupit i našem bunjevačkom sajtu. Inače sajt Tanjuga dnevno positi više od 3.000 ljudi.

S.K.O.

BUNJEVAČKA ZASTAVA U SKUPŠTINI VOJVODINE

Na jednom od radni sastanaka pridsidnika skuštine Bojana Kostreša sa pridsidnicima nacionalni savita, on je podno inicijativu, da u svečanom holu budu istaknute zastave svi nacionalni manjina koje žive u Vojvodini. Ova ideja je jednoglasno usvojena i vrlo brzo realizovana.

Naša zastava pridata je prva i ponosni smo što nas tamo pridstavlja – kaže za Bunjevačke novine, pridsidnik Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine Nikola Babić.

PROMOCIJE ZBORNIKA

Posli simpozijuma „O Bunjevcima”, koji je održan u Subotici 7 – 9. decembra 2006. godine, izašo je iz štampe i zbornik radova sa ovog naučnog skupa.

Njegove promocije održat u par gradova prvo u Subotici, zatim Somboru i Novom Sadu.

Promocija u Subotici će se održat 28. maja 2007. godine, s početkom u 19 sati u prostorijama Otvorenog univerziteta, sala 213, Trg cara Jovana Nenada 15/1

Na promociji u Subotici o zborniku će divanit :

Akademik Zoran Kovačević, pridsidnik Ogranka SANU u Novom Sadu

Dr Drago Njegovan, direktor Muzeja Grada Novog Sada

Mr Suzana kujundžić – Ostojić, koordinator simpozijuma „O Bunjevcima” i urednik zbornika

Dipl. inž. arh. Mijo Mandić, član Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine.

Slideća je promocija u Somboru, koja će se održat 2. juna s početkom u 20 sati u prostorijama Srpske čitaonice „Laza Kostić“

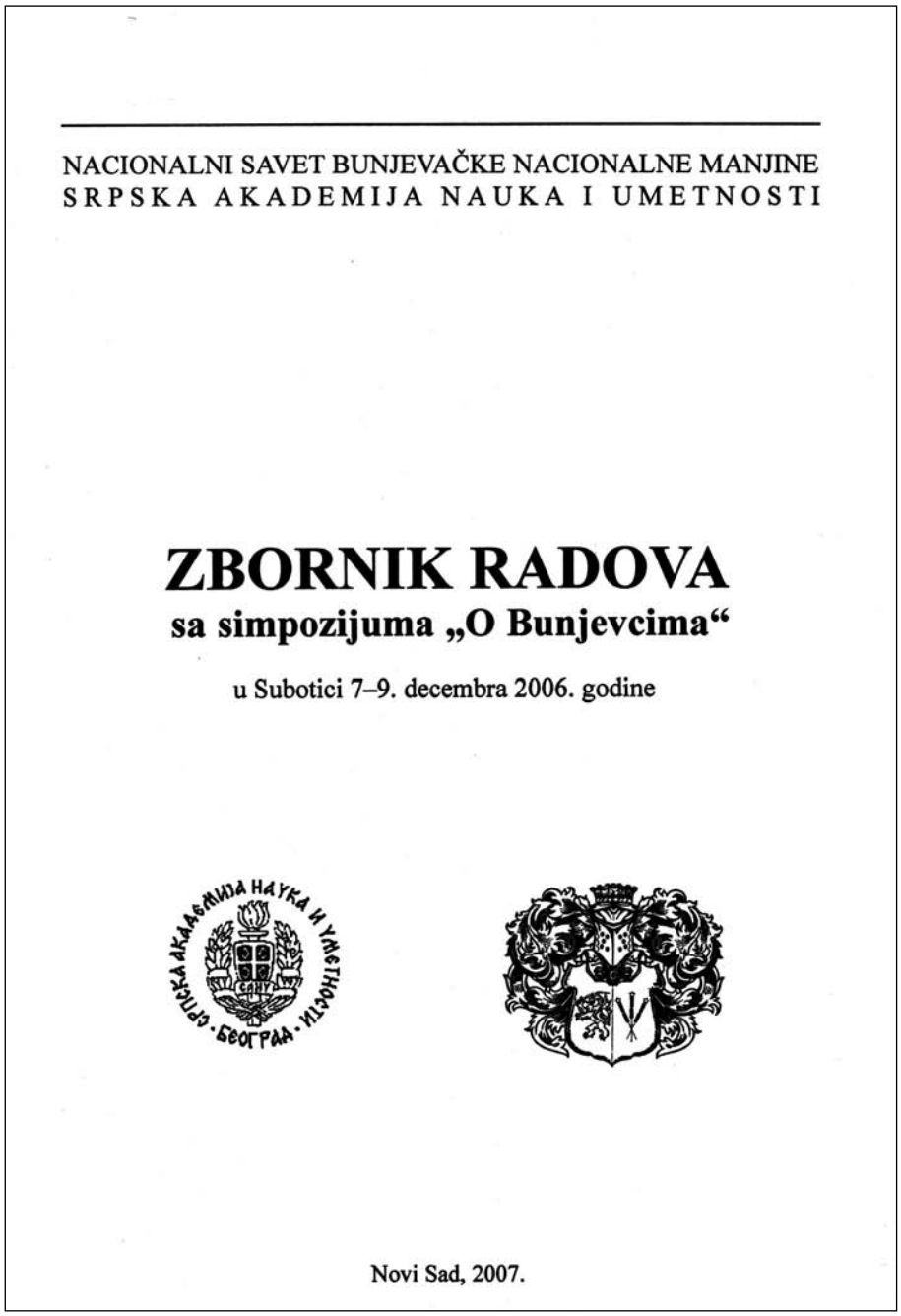
Zbornik će promovisat:

Dr Drago Njegovan, direktor Muzeja Grada Novog Sada

Prof. Marija Bojanin, član

Mr Suzana Kujundžić – Ostojić, koordinator simpozijuma “O Bunjevcima” i urednik zbornika

Dok će se u Novom Sadu promocija održat u prosotrijama SANU Ogranak u Novom Sadu, 6.juna 2007. godine sa početkom u 12 sati.

NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE
SRPSKA AKADEMIJA NAUKA I UMETNOSTI

ZBORNIK RADOVA
sa simpozijuma „O Bunjevcima“

u Subotici 7–9. decembra 2006. godine

Novi Sad, 2007.

Na promociji će divanit:

Akademik Zoran Kovačević, pridsidnik Ogranka SANU u Novom Sadu

Prof. dr Dragoljub Petrović, red. profesor (u penziji) na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu

Zvonko Stantić, politikolog i jedan od autora zbornika

Mr Suzana Kujundžić – Ostojić, koordinator simpozijuma “O Bunjevcima” i urednik zbornika

Sve zaintresovane pozivamo na ove promocije, kako bi što više saznali o Bunjevcima.

Takođe, zbornik se mož kupit po cini od 300 dinara u BIC-u u Subotici, el platit putom računa 160-143270-73 (Banka Intesa)

NA PALIĆU ODRŽANA KONFERENCIJA O ULOGI TERITORIJALNI JEDINICA, NACIONALNI SAVITA I CIVILNI ORGANIZACIJA U POSTIZANJU STABILNOSTI U ZAJEDNICI

MANJINE U ZAKONU ZAŠTIĆENIJE NEGO U PRAKSI

Imamo dobru zakonsku regulativu kada je u pitanju zaštita prava i sloboda nacionalnih manjina, ali ona se u praksi ne sprovodi uvek - jedan je od zaključaka Konferencije o ulogi teritorijalni jedinica, nacionalni savita i civilni organizacija u postizanju stabilnosti u naselju, zajednici, koja je održana 12. i 13. maja na Paliću. Organizatori Konferencije bili su Pokrajinski sekretarijat za propise, upravu i nacionalne manjine, Javni fond „Šansa za stabilnost" i Vojvođanski centar za ljudska prava. U izlaganjima dvadesetak učesnika svakako je najviše pažnje bilo usmireno ka tom kakva prava pripadnici nacionalni manjina imaje i kako se ona ostvarivaje. **Geza Kučera**, pridsidnik opštine Subotica (učesnici su bili i pridsidnici opština Senta i Kovačica) navo je broj stanovnika u opštini po nacionalnosti, i konstatovo da zajednički život ne bi bio moguć ukoliko se u praksi naše svakodnevice ne bi poštivali i međunarodni standardi, ko što su Deklaracija o ljudskim pravima, Okvirna konvencija o zaštiti nacionalni manjina, Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima i Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalni manjina.

Zatim je Geza Kučera izno podatke o pravima roditelja da upisuju dicu u pridškulsku ustanovu na željeni nastavni jezik, ko i u osnovnu i sridnju škulu, o uvođenja inkluzivnog metoda rada, otvaranju nemačkog obdaništa, uvođenju hrvatskog nastavnog jezika prija 4 godine. Kazo je da je predmet mađarski jezik ko jezik društvene sridine obezbeđen u svim osnovnim škulama i da te troškove snosi lokalna samouprava. Ko naročit uspih on je navo rad dvi škule, Paulinuma, sa nastavom na hrvatskom jeziku, za svećenički poziv, i Filološke gimnazije, na mađarskom jeziku, za talentovanu dicu.

Zatim je navo kako se ostvarivaje prava nacionalni manjina u opštini u oblasti informisanja, kulture, izdavaštva, vira, sporta, pa je navo i da Opština sarađiva sa 133 nevladine organizacije. A na kraju je zaključio:

Činjenica je da stanovništvo stari (prosek 40,1 g.), da se sve ređe čuju jezici pripadnika nacionalnih manjina, da je nezaposlenost velika, da nije

Nikola Vizin i Nikola Babić, pridsidnik BNS-a

došlo do znatnog ulaganja stranog kapitala, da se rodna ravnopravnost nedovoljno ostvaruje, da su prisutni različiti oblici agresije na pripadnike nacionalnih manjina, prisutna je diskriminacija u ugostiteljskim objektima, skrnavljenje groblja, u javnom sektoru nema vidnog napretka u upotrebi jezika i pisma nacionalnih manjina. Zato tribamo svi biti mnogo tolerantniji i spremniji za dijalog i istinsku primenu prava na različitost. Samo tako će se ostvariti stabilnost u državi, u Vojvodini, u opštini, u gradu, u naselju.

Laslo Jože, koordinator nacionalni savita nacionalni manjina, divanio je o ulogi nacionalni savita u ostvarivanju prava na različitost i odnos sa lokalnom samoupravom i civilnim organiazcijama. U izlaganju je podsitio da nacionalni savit pridstavlja nacionalnu manjinu u oblasti službene upotribe jezika, obrazovanja, informisanja, kulture, koja učestvuje u procesu odlučivanja. Zatim je podsitio na uslove koji su prithodili zahtivima prema državi da se pozabavi pitanjom dalje egzistencije nacionalni manjina.

Predloženo je obrazovanje tela koje će imati predstavnički karakter, koji će imati mogućnost donošenja odluka bitnih za razvoj manjinskih zajendica. Bili su to nacionalni saveti koji su tek sa demokratskim promenama došli, i sada ih ima 13. Time su nacionalne zajednice postali partneri vlastima. Na ovoj način je nova politička elita dokazala da ima sluha za pitanja nacionalnih zajednica - rekao je Laslo Joža, navodeći da će po osnivanju nove vlade Skupština usvojiti Zakon o nacionalnim savetima, koji treba da ima detaljne odredbe i o nadležnostima, i o pravilima izbora, kao i o zakonskim obavezama finansiranja nacionalnih savita.

Mr Aleksandra Vujić, direktor Vojvođanskog centra za ljudska prava, podsitila je da ove godine u junu naša država triba da prida prve izveštaje o sprovođenju Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima, a u septembru Okvirne konvencije za zaštitu nacionalni manjina, od osnivanja.

Ako ste pripadnici nacionalnih manjina znači da možete da reagujete na državni izveštaj, i da dobijete na uvid izveštaj i napišete svoj komentar. U Povelji država ima određenu slobodu da odabere manjinske jezike koje će štiti, a Srbija je odabrala 10, i na njih mora da primeni 35 odredaba. To su albanski, bošnjački, bugarski, mađarski, rumunski, rusinski, slovački, ukrajinski, hrvatski i romski jezik. Drugi deo Povelje odnosi se na sve druge jezike, ali država nije toliko primorana da ih štiti do te mere kao prethodnih 10. Dobra strana okvira konvencije je ta što država nije mogla da bira koje nacionalne manjine će štititi a koje ne, jer mora sve, a loša strana je to što su prihvaćeni standardi dosta niski. Prema Povelji, kod nas je sve idealno, jer je država odabrala sve najslabije odredbe, tako da i može ispuniti. Najveća nedoslednost je što sami pripadnici manjina nisu bili uključeni u pisanju ratifikacionih instrumenata kada bi svako rekao koje odredbe želi da država primeni.

Petar Lađević je govorio o Republičkom savitu za nacionalne manjine i njegovim nadležnostima u sferi međunacionalni odnosa.

Savet je formiran ne da bi se samo u potpunosti implementirao Zakon o zaštiti sloboda i prava nacionalnih manjina, nego da bi postojala mo-

gućnost da se reaguje na svaki problem koji se eventulano može desiti u odnosima nacionalni savet-nacionalna manjina-država. Kada je Savit formiran bio je to relativno težak period za manjine, a i za samu državu, bio je to period kada je broj incidenata sa etničkom pozadinom bio u porastu u Srbiji, a pogotovo u Vojvodini. Savit je uspio u svojoj elementarnoj nakani da smanji broj inicidenata na gotovo zanemarivu činjenicu, što ne znači da ih nema i dalje.

Srbi, Hrvati i Bunjevci isti narod

Nikola Babić, pridsidnik Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine, je **prof. dr Vladimira Ilića**, koji je govorio o međuetničkim konfliktima u Vojvodini, pito zašto se ništa nije uradilo nit se spominje šta je dekret iz 1945. godine zbriso Bunjevce iz popisa naroda i narodnosti. On je pojasnio da je sotim dekretom nova vlast privela Bunjevce u Hrvate.

Tražimo da nam Skupština Vojvodine vrati ono što nam je tada oduzeto. Do sad smo na nikoliko adresa slali dopise o ovom, ali odgovora nema.

Centar za razvoj civilnog društva prošle godine je doveo do niza aktivnosti za prevazilaženje bunjevačko-hrvatskog pitanja. Stiglo se do predloga za koji smatramo da bi mogao da zadovolji i Bunjevce i Hrvate. A onda smo, imajući u vidu koliku bi cenu i jedni, i drugi, a i neki treći platili ukoliko bi se taj predlog realizovao, i saslušavši mišljenja eksperata, odustali od publikovanja tog predloga i poslali ga svim akterima. A ja kao profesor univerziteta mogu da kažem sledeće. Veoma poštujem svačije nacionalno deklarisanje, ali tvrdim da se tu uopšte ne radi o nacijama, da su to etničke grupe koje će pre ili posle sazreti u jednu naciju. Dakle, tvrdim da Srbi, Hrvati i Bunjevci nisu posebni narodi, ili da su posebni koliko i Nemci i Austrijanci - izjavio je dr Ilić.

Nabrajajući šta je još urađeno Petar Lađević je istako da su usvojili i zahtive nacionalni savita za njeve nacionalne simbole.

Govorećio o državnom izveštaju u primeni Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima, **Vladimir Đurić,** zamenik direktora Službe Republike Serbije za ljudska i manjinska prava, podsetio je da je marta 2005. SCG potpisala Povelju, a u decembru je ratifikovala, dok je na snagu stupila juna 2006. godine.

Prilikom ratifikacije data je jedna izjava koja je izazvala žučne polemike, mislim da će tu biti izrečena i mišljenja eksperata koji nadgledaju sprovođenje Povelje, a ona glasi da SCG izjavljuje da će se regionalni i manjinski jezici vezati za područja u kojima su oni u službenoj upotrebi, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom. I tu je bilo riči da romski jezik nigde nije u službenoj upotribi, kao ni ukrajinski. Te primedbe su delimično osnovane. Na primer, za uvođenje manjinskog jezika u nastavni proces potribno je 15 učenika, a onda se školska evidencija vodi na manjinskom jeziku, što je takođe jedan vid služ-bene upotribe jezika. To je besmisao te interpretativne izjave. Ni u kom slučaju namera nija bila da se odredbe Povelje ograniče nacionalnim zakonodavstvom i da se ono svede samo na opštine u kojoj su manjinski jezici u službenoj upotribi.

Dr Tamaš Korhec, pokrajinski sektretar za propise, upravu i nacionalne manjine, divanio je o ulogi pokrajinski organa u izgradnji međuetničke stabilnosti u Vojvodini kazo da je Pokrajina izgradila nikoliko mehanizama kako da se obezbedi učestvovanje nacionalni zajednica u donošenju odluka. To je sistem koji omogućava da pripadnici manjina lakše dođu do poslanički mandata, ko i formiranje Savita za nacionalne zajednice Vojvodine.

Pored toga, Pokrajina je iz svojih nadležnosti poverila nacionalnim savetima prava upravljanja u odnosu na štampane medije na jezicima nacionalnih manjina, jer mislimo da tu treba primeniti princip samouprave. U oblasti službene upotribe jezika uveli smo da tradicionalne nazive naseljenih mesta određuju nacionalni saviti. Značajno je da se sredstva koja se izdvajaju iz pokrajinskog budžeta za unapređenje rada nacionalnih organizacija, udruženja, kulturnih centara i manifestacija raspoređuje na osnovu predloga nacionalnih savita.

Dr Zoltan Jegeš, pokrajinski sekretar za obrazovanje i kulturu, govorio je o vrlo aktuelnoj temi obrazovanja na jezicima nacionalnih manjina u Vojvodini i na početku rekao da mi u Vojvodini treba da budemo jako srićni jer imamo naglašenu različitost, što čini izuzetno bogatstvo, ali se prema njemu ne odnosimo na valjan način.

Petar Lađević, Aleksandra Vujić i Vladimir Đurić

Prema vanjskom svitu imamo vrlo dobre zakone koji regulišu mogućnost obrazovanja na jezicima nacionalnih manjina, ali ih negiramo. Na primer, osniva se jedan fakultet, pokrajinska skupština donosi odluku u skladu sa zakonom, ali posle sve stane jer uredba definiše da ministar treba da preda zahtev za otvaranje računa, a on to ne sprovede.

Zalažući se za obezbeđivanje škulovanja na manjinskim jezicima dr Jegeš je rekao da je ključno pitanje obezbeđivanje nastavnika. Zatim je govorio o nadležnostima Pokrajine i Republike.

Pokrajina može da donese program obrazovanja nacionalnih zajednica na njihovim jezicima, a onda ih predajemo dalje Republici na davanje saglasnosti, i tu nije bilo nekih problema. Sada, recimo, predajemo program za bunjevački govor, jer bunjevački jezik nije priznat među evropskim jezicima. Prvo treba odraditi sve da se nađe u Povelji evropskih jezika, pa zato sada idemo na bunjevački govor a ne jezik – rekao je dr Jegeš.

Navodeći da se u Vojvodini dica škuluju na srpskom, mađarskom, slovačkom, rumunskom, rusinskom i hrvatskom jeziku dr Jegeš je istakao jedan problem.

Nema posebno izdvojenih razreda na romskom i na bunjevačkom jeziku. Posebno je neostvareno pravo romske zajednice, i to je tema o kojoj moramo ozbiljno razgovarati – kazo je dr Jegeš i istako da svaki problem moramo rešavati kroz obrazovanje ljudi.

V.M.

Piše: Nevenka Bašić Palković

IZ NAŠE PROŠLOSTI

BUNJEVAČKA KASINA U ČONOPLJI

Čonoplja je vrlo staro naselje koje se u najstarijim zapisima spominje već u XIV viku pod imenima Csomoklia, Csomokla. U tursko vrime zapisana je kao Csonopla, kako je biluži subotički profesor gimnazije i istoričar u svojoj višetomnoj knjigi ***Imenik geografski i istorijski pojmova Bačbodroške županije*** (Bács-Bodrog Vármegye földrajzi és tőrténelmi HELYNÉVTÁRA), izdatoj u Subotici 1909. godine.

U drugoj sveski ovog Ivanjijevog izdanja navodi se da je Čonoplja dosta razorena tokom turski osvajanja, pa se kao pustara ponovo spominje 1721. godine, a u vrime Vojne granice pripadala je somborskom šancu. Onda su zabilužena 42 poreznika u 21 porodičnoj kući, uglavnom Srba, koji se doseljavaju i krajom XVIII vika, a kraljevska komora planski naseljava sto mađarski i slovački, rimokatolički porodica. Ivanji dalje navodi da je činovnik kraljevske komore, Cothmann, positio Čonoplju 1763. i poslo izvištaj u kojem kaže da je ovo selo prija 12 godina naseljeno Mađarima i katoličkim Srbima (Bunjevcima), da je selo nesređeno, kuće loše građene, a ulice bez plana poređane. On kaže da je nepotribno dalje naseljavat pustaru Dolove, jer je i ovako velika teritorija sela.

Po popisu iz 1890. u Čonoplji, prema Ivanjiju, živi 5125 duša u 842 kuće, od tog nemački maternji jezik divani 2340 stanovnika, 1821 stanovnik služi se mađarskim jezikom, a 964 divani srpski (odnosno bunjevački). Po viri seljani su razvrstani u katolike (4980), izraelite (96), protestante (43) i grkokatolike (6), što znači da Ivanji pod katoličkim Srbima uvik podrazumiva Bunjevce. Katoličkog župnika imaju od 1761, a crkva posvećenu **Svim svetima** sagrađena je 1819. godine.

U novije vrime o Čonoplji su pisali Ilija Džinić, 1980. godine, Dragan Vujaklija 1984. i Milenko Beljanski, čuveni somborski novinar, hroničar i publicista, 1987. godine.

Kao uvod u moju temu o bunjevačkim čitaonicama i kasinama, koris-

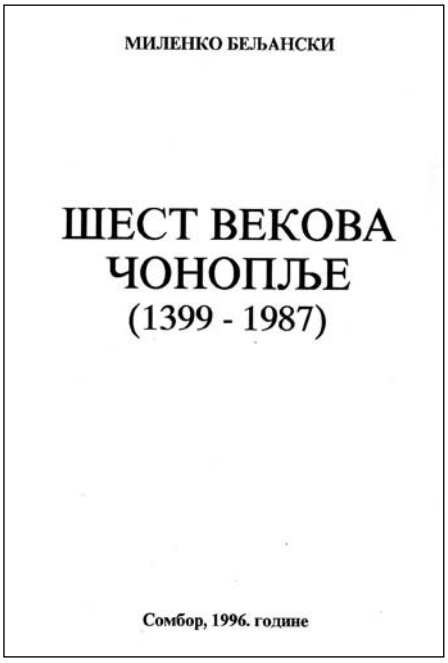

no je da se pozabavimo onim što je već o tom istražio Milenko Beljanski u svojoj knjigi: ***Šest vekova Čonoplje (1399-1987).*** Knjiga je svakako važna i kao monografija sela u kojem odavno žive Bunjevci i već od XIX vika imaju svoje ustanove.

U ovoj studiji Milenko Beljanski razmatra sve istorijske i kulturno-istorijske činjenice važne za Čonoplju od najstariji zapisa iz XIV vika, priko decenija austrijske vlasti, zatim događaja iz XIX vika, kao i vrime Drugog svitskog rata i posliratnog života i rada u miru. Obrađena su i čonopljanska prizimena i radni kolektivi. Ono što zadivljiva jeste obimna dokumentacija koju čini: izvorna građa, rukopisi i literatura, kao i dela M. Beljanskog.

Beljanski navodi da se u crkvenim dokumentima 1810. Bunjevci više ne pridstavljaje kao Iliri, nego se bilužе kao Dalmati, što podsića na njevu davnašnju postojbinu pridaka, otkaleg su krenili 1687. godine. Zapisnici u Opštini se vode na „dalmatinskom", a ranije na mađarskom i nemačkom jeziku, a u škuli mađarsko-bunjevačkoj uči 408 đaka. Međutim, somborski list ***Bunjevac (1882)*** donosi članak kapelana Andrije Kuča iz Čonoplje, koji konstatuje: „Danas se svaki jezik, pa i ciganski, poštuje, uči i širi, samo bunjevačko-šokački jezik mora da ćuti, zaspat je, nije mu se slobodno maknuti. Svaki narod napriduje, samo ovaj dobroćudni ide natrag." Kapelan Andrija Kuč je bio nemačkog porikla, al je zbog svoji virnika naučio bunjevački i u ovom bunjevačkom listu koji je kratko izlazio i brzo se ugasio zbog svoje pro mađarske orijentacije, piše slideće: „Ne stidim se niti mi je žao što znam bunjevački, dalje i zato što je jezik lip, koji, poravnavajući se makar kojim štovanim jezikom, nema čega se bojati, sakriti ili zapuštati se. Jer lipo izglasi. Niti znam, možel se osim mađarskog jezika, na kojem drugom tako lipo, ljubeznivo i milokrvno izreći i zabavljati se kao što se može na bunjevačkom." Da je ovaki primera bilo više u prošlosti, Bunjevci ne bi sve do danas bili u podređenom položaju, jer se u XVIII i XIX viku dugoročno i sistematski radilo na zatiranju njeve riči, kulture, prosvite i bilo kakvi drugi prava. Takvom odnosu prema Bunjevcima često su doprinosili i sami pomađareni Bunjevci, kao što je bio i urednik somborskog lista ***Bunjevac*** (1882), Ivan Burnać, rođen u Čonoplji, koji je pomađarivši svoje prizime Burnać u Batori, dozvolio da list postane mađaronski i da brzo propadne, iako u to vrime uopšte nije bilo drugi bunjevački listova.

M. Beljanski za literaturu navodi i knjigu Tamaša Fridrika o Bačbodroškoj županiji, štampanu u Segedinu 1878. godine, u kojoj se o Čonoplji kaže da selo ima 7 učionica, **2 čitaonice,** udruženje zanatlija, dobrotvorno udruženje i štedionicu. To nam je potvrda da je u Čonoplji postojala Čitaonica već oko 1870. godine kako se navodi u **Maloj jugoslovenskoj enciklopediji bibliotekarstva** (Jokanović, Popović, Stojanović; Beograd, 1988): „Čitaonice kod svih jugoslovenskih naroda imale su zajedničke

ciljeve, iako su osnivane u politički, ekonomski i kulturno različitim prilikama. One su bile kulturno-prosvetni i politički centri, vođeni stasalom građanskom klasom, a osnovni cilj bila im je borba za nacionalni jezik i nacionalnu slobodu."

Za Bunjevce čitaonice su imale veliki značaj jer su se tu seljani ili građani okupljali ne samo zbog čitanja već i zbog nigovanja maternjeg jezika u borbi protiv mađarizacije, zbog pokrećanja inicijative za razne kulturne manifestacije, za otvaranje škula i za stvaranje fondova knjiga i listova radi prosvićivanja i buđenja nacionalne svisti. Bunjevačke čitaonice su bile javne institucije, odnosno vrsta udruženja koja su se pojavila po ugledu na druge južnoslovenske narode, ali uvik je bilo problema kod aktuelne vlasti zbog naziva „bunjevačke". Tako, kad se u Subotici osnivala najstarija Bunjevačka kasina, 1878. godine, mađarske vlasti nisu dozvolile naziv Bunjevačka, već Pučka i tek kad je to izminjeno u pridloženim pravilima, dozvoljen je njezin rad. Ona je najduže radila med Bunjevcima i u njoj su se pokrenile najvažnije bunjevačke akcije, novine i kalendari: **Neven, Danica,** prela, Kolo mladeži, Škulska zadruga i druge. I pored tog, stanje bunjevački prava je poražavajuće sve do 1918. godine, jer se bunjevačka rič nije mogla čut u javnosti. Jedno od svidočanstava za to nalazimo i u Danici za 1900. godinu u kojoj se anonimni autor članka: „Zajednica-Razdioba" vajka da se mi „rado držimo Mađara, s njima zajedno iđemo u jednu škulu i u jednu crkvu, a oni nam dosad ukiniše naš materinski jezik u svim škulama. Pa kad mi tražimo naš materinski jezik samo uz mađarski u našim škulama, onda smo mi najgori „panslavi" i „nedomoljubi", pa još i izdajice. Daklem zajednica Mađara i Bunjevaca u tome se sastoji da se bunjevačke riči i ne čuju."

Prema popisu stanovništva u Čonoplji je 1900. živilo 883 Bunjevaca. Nema visti o tom kako je radila bunjevačka čitaonica, osnovana 1870. godine, ali se krajom XIX vika narodne čitaonice polako gase zbog pojava profesionalni javni i škulski biblioteka. Nadbiskup je naredio 1906. godine, navodi Beljanski u svojoj knjigi o Čonoplji, da se pri svim katoličkim škulama osnuju „narodno-škulske i omladinske biblioteke". U Čonoplji su stvorili fond od 627 knjiga, od koji je 527 pripadalo omladinskoj biblioteki. Ustanova se održala do 1914. godine.

Posli I svitskog rata, u Čonoplji je već 1921. ponovo osnovana Bunjevačka čitaonica. Pravila društva su odobrena 22. decembra 1924. godine, ali je ona dotle intenzivno radila. Pridsidnik je bio Pavle Džinić, sekretar – učitelj Ilija Džinić, a u programu stoji da je svrha postojanja ovog društva u „širenju prosvite i buđenju nacionalne svisti kod bunjevačkog naroda." U programu još navodi da će se zimi održavat prela i pridavanja.

Prvo bunjevačko prelo u novim uslovima života i rada, priređeno je u Čonoplji, februara 1921. godine, na Marindan. Na prelu su se okupili i stari i mladi Čonopljanci i igralo se do zore, zajedno sa gostima iz okoline. Dobrovoljne priloge za organizovanja prela dali su Miško Džinić, Stipan Probojčević, Ilija Džinić, Marijan Burnać, Mladen Iveković, Marko Drvar i drugi, a u članstvu Bunjevačke čitaonice je već bilo i Mađara i Nemaca. Nastava u škuli je na tri jezika (bunjevački, mađarski, nemački) i opština Čonoplja je prihvatila pridlog da se sve škule oslobode virskog uticaja i rukovođenja. Fondu narodne biblioteke u selu data je pomoć od 551 dinara, sirotinji se misečno daje 400 dinara, a radnicima 111 dinara. Posli 1930. godine, uslid novi strujanja u društvu, u Čonoplji se svaki narod posebno okuplja u svojim kafanama (Bunjevci, Mađari, Nemci) i ne zalaze jedni drugima u društvo, a dolazi i do nacionalne asimilacije (bilo je dosta pomađareni bunjevački porodica, niki Nemci su se pomađarili itd.).

Bunjevačka čitaonica je prvi put priredila žetvenu „Dužijancu" 1934. godine, kako biluži Milenko Beljanski u pomenutoj knjigi: ***Šest vekova Čonoplje (1399-1987)***, koja ima veliku dokumentarnu vridnost za nas jer su bunjevačka dešavanja doslidno zabilužena, pored svi ostali naroda. Veliki broj Bunjevaca skupio se na Dužijanicu u narodnim nošnjama, na konjima, išlo se u crkvu, a uveče je pod šatorom izveden pozorišni komad „Začarano blago". Glavni organizator bio je učitelj Ilija Džinić. Pozorišni komadi i pridavanja održavali su se svake godine. U to vrime čitaonica je prominila ime u **Bunjevačka kasina (**čiju originalnu fotografiju iz privatne zbirke prikazujemo u ovom broju naši novina i zafvaljujemo se svima koji nam ustupaju svoj bunjevački materijal na korišćenje).

Kad je izbio II svitski rat, nova vlast iz taktičko-politički razloga nije ukinila ovu bunjevačku organizaciju jer je nastojala da privuče Bunjevce sebi. Bunjevci su se pasivno držali prema okupatorima, a 1943. godine, otirani su iz Čonoplje u „munkaše" na prinudni rad. Advokat dr Grgo Vuković, rodom iz Čonoplje, dobio je zadatak od mađarske vlade 1942. godine da osnuje Bunjevačko-šokački savez, ali nije uspio ni u Somboru, ni u Čonoplji. Pridsidnik Bunjevačke kasine za vrime rata bio je Franjo Burnać, a sekretar Dano Probojčević. Vlasti su Iliju Džinića poslale u penziju i ništa se do kraja rata nije organizovalo.

Rad Bunjevačke kasine obnovljen je u drugoj polovini 1945. godine, a već 1946. prominjen je njezin naziv u: Hrvatsko kulturno društvo ***Čonoplja,*** i kasnije u HKD „August Šenoa" – po diktatu nove vlasti i sasvim neopravdano. Bunjevci su je i dalje nazivali starim imenom. Taki je slučaj i sa drugim bunjevačkim institucijama posli II svitskog rata.

Priprema: mr Suzana Kujundžić - Ostojić

Bunjevačka narodna književnost V dio

LIRSKE PISME

Bećarci

Lirske pisme, osobito vesele tematike su: bećarac, šaranac, žalavac jel šalajdan. Naviše ji je pivala i izvodila mladež, al ni starijima nije bijo "mrzak". One su dio življenja, rada, stradanja i zabavljanja kod Bunjevaca. Pivale su se za vrime odmora od rada, jel tokom kakog veselja. Ove pisme skupljali su i zapisivali naši Bunjevci, kogod Ive Prćić, jel Marko Peić, koji je o njima izdo i knjigu 1945. godine a drugo i dopunjeno izdanje 2001. godine.

Bećarac je, najčešće, **opivao ljubavne zgode i nezgode**. Al je znao i kritikovat mnoge odnose i pojave u društvu. Bećarac je kratke forme, uglavnom **dvostih,** riđe trostih. Ispivan najčešće **u desetercu**.

"Moja nana dobra žena bila,
Samoj' mene 'uncuta rodila."

"Grlo moje, još da imaš para
Tri bi sela sama napivala."

"Poljubi me i zagrli diko,
Za jedared ja ću tebe dvared."

"Još ću malo ja biti kod nane,
Pa kod dike onda nauvike."

Šaranac

Šaranac je sličan bećarcu, i po temama i po obliku stiha. Dakle, i on **je ispivan najčešće u desetercu**, al misto dva **stiha** on uvik **ima četri**. Tako da se mož kazat da je to kraća ljubavna pisma.

"Sidila sam na pendžeri, šila sam,
Pitali me mladi momci, čija sam.
Ko me grli, ko me ljubi, tog sam.
Zagrli me poljubime, tvoja sam."

"Mila nane, podajme za lane,
Ma mu bila kuća od ponjave,
Mila nane, podaj me za diku,
Ma mu kuća bila u šljiviku."

"Sinoć nana moga baću kara,
Zašto baćo novaca ne stvara.
Šta ne proda zemlju od atara,
Pa da nosi novce kod zlatara."

"Zvoni zvonce, čoban tira ovce,
Tri čopora kraj Milkina dvora.
Oj, čobane ukrašću ti jagnje,
Makar išla s tobom na vinčanje."

Šalajdan

Šalajdan, takođe **lirska vrsta pisama**, a **ime** je dobio **po pripivu: Šalaj!** na kraju stiha. Za temu, imaje isto ko i bećarac i šaranci, uglavnom jade el sriću u ljubavi. Sastavljeni su od **četri stiha u sedmercima el osmercima**.

"Tri jabuke i tunje,
Na dolafu istrule,
Istrule su stajajući,
Diku čekajući – šalaj!"

"Zeleni se avlija,
Visoka je kapija,
Priskočiće moja dika,
Da je još tolika – šalaj!"

"Alaj volim švalera,
Kad mi kupi šećera,
A ja opet volim drugog,
Njega pravim ludog – šalaj!"

"Kaži, nane, šta misliš,
Kad ti diku moga vidiš.
Misli, nane, makar šta,
Dikina ću biti ja – šalaj!"

Mnoge od ovi pisama (bećaraca, šaranaca i šalajdana) pivaje se i danas. Sačuvao ji je veseli bunjevački duv, a poznate su i po ciloj Vojvodini i šire.

Svi citati pisama uzeti su iz knjiga Ive Prćića, Bunjevačke narodne pisme, Subotica 1939. godine i iz njegove druge i dopunjene knjige pod istim nazivom al izdate 1971. godine isto u Subotici.

U broju 21 u ovoj rubriki napisano je ime autora Ive Prćića pogrišno. Izvinjavamo se i zafaljivamo njegovom unuku Hrvoju Prćiću, koji nam je na to skrenio pažnju.

BUNJEVAČKA EMISIJA NA TALASIMA RADIO SOMBORA

BUNJEVAČKI NEDILJNI SAT

Svake nedilje, u terminu 13,30 do 14 sati, na talasima Radio Sombora, na 90,9 megaherca, emituje se polaksatna emisija posvećena Bunjevcima u Somboru i okolini, pod nazivom „Bunjevački nediljni sat"

Na sidnici Upravnog odbora Udruženja građana „Bunjevačko kolo" iz Sombora, održanoj 27. februara, donet je zaključak da se imenuje redakcijski kolegijum za pokrećanje emisije na bunjevačkom jeziku, koja bi se tribala emitovat na talasima Radio Sombora, umisto prvobitno pridviđenog Kanala 54.

V.d. direktor NIU B.I.C. i v.d. glavnog i odgovornog urednika: mr Suzana Kujundžić - Ostojić u gostima u Somboru

U Redakcijski kolegijum imenovani su: Marija Bojanin - prof. istorije u penziji, Karlo Dujmović - dipl. pravnik u penziji i Dragan Kubatov - sekretar UG „Bunjevačko kolo". Njev prioritetni zadatak bio je da, zajedno sa Savom Kovčinom, istaknutim somborskim novinarom, kojeg njim je priporučio Radio Sombor, pokrenu i osmisle polaksatnu emisiju, u ranom posli podnevnom nediljnom terminu, izmed 12 i 14 sati.

Ideja je zdravo brzo pritočena u dilo. Polaksatna emisija pod nazivom „Bunjevački nediljni sat", već dva put, u toku aprila miseca (22. i 29. aprila), emitovana je u terminu 13,30 – 14 časova, na talasima Radio Sombora, na 90,9 megaherca.

Nuz autora i voditelja emisije Savu Kovčina, nuz bunjevačku muziku, ko muzičku podlogu, u dvi emisije gostovali su: Marija Bojanin, Karlo Dujmović, Josip Jocika Bošnjak, novoimenovani pridsidnik UG „Bunjevačko kolo", iz Sombora i Đuro Bošnjak, bivši i počasni pridsidnik društva, dok je u drugoj emisiji specijalni gost bila mr Suzana Kujundžić - Ostojić, novopostavljeni v.d. direktor i v.d. glavnog i odgovornog urednika misečnika „Bunjevačke novine", iz Subotice.

Mr Suzana Kujundžić - Ostojić je, u gostovanju na talasima Radio Sombora, kazla je da su „Bunjevačke novine" od njevog 22-og broja započele novu kampanju koja se zove „Budi Bunjevac - čitaj Bunjevačke novine"!

„Obaćemo sa njom sva bunjevačka mista i gradove. Došli smo u Sombor jel volimo naše Bunjevce u Somboru. Pokazaćemo da nam ništa nije daleko, obaćemo svaki salaš i svaki atar da bi divanili sa našim svitom, da ga pitamo šta ga muči, al i da nam kaže šta ga veseli. Cilj „Bunjevačkih novina" jeste još štogod, da pokaže da bunjevački jezik nije dijalekat, nego razvijen jezički sistem, koji se nažalost 50 godina nije smio javno divaniti, pa ga se zato veliki broj naši Bunjevaca ustručava divanit, el ga čak i ne zna. Ima oni koji će kazat da je to nasilno uvođenje jezika, ja ću samo kazati da nam je nasilno i uzet. Zašto ga ne bi svesno vratili natrag?! Još bi puno pozdravila sve Somborčane i moje Bunjevce, i poručila da naše novine mogu kupiti na 36 boda u Somboru, koje drži Štampa sistem i North pres, zaključila je svoj govor na talasima Radio Sombora mr Suzana Kujundžić - Ostojić. Posli je zajedno sa Josom Poljakovićom i ekipom Televizije Novi Sad snimila nikoliko zanimljivi priloga o životu Bunjevaca u Somboru i okolini.

Milorad Blažić

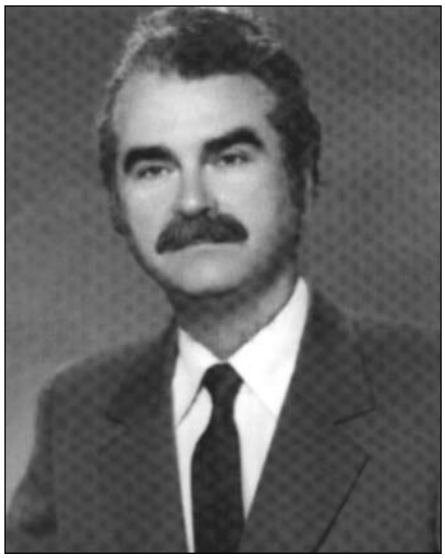
Gledajte svake druge nedilje na drugom programu Radio Televizije Novi Sad emisiju „S P E K T A R" od 16 sati i 30 minuta do 17 sati.

Slušajte radio emisiju „BUNJEVAČKA RIČ" na bunjevačkom jeziku:
svakog petka na trećem programu od 100 Mhz Radio Vojvodine
svakog petka od 22 sata do 22 sata i 30 minuta i
na „Radio 103" u Subotici
svake nedilje od 17 sati i 30 minuta do 18 sati i 30 minuta.

NOVA KNJIGA PISAMA IVANA S. PANGARIĆA

„KAD BI MOJE RUKE" ... MOGLE BITI OČI

Najnoviju knjigu pisama „Kad bi moje ruke" Ivana S. Pangarića izdala „Srpska knjiga", iz Rume , recenzent knjige je David Kecman Dako, književnik i novinar iz Sombora, a urednik Borisav Trajković, haiku pisnik, takođe iz Sombora

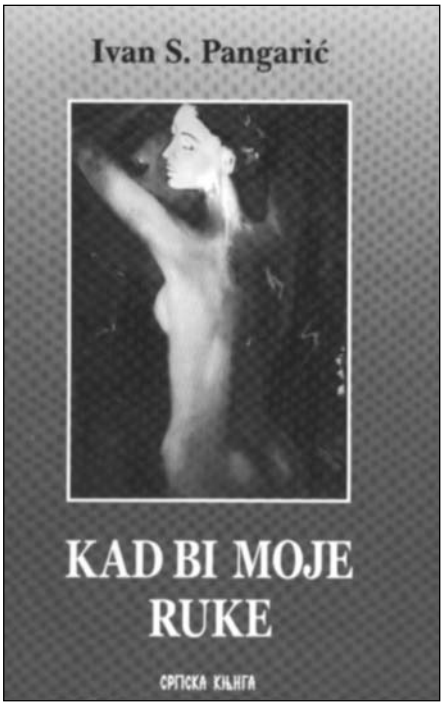
Nedavno je iz štampe, u izdanju „Srpske knjige", iz Rume, izašla nova, druga po redu knjiga pisama Ivana S. Pangarića (1932), pisnika starije generacije iz Sombora, pod nazivom „Kad bi moje ruke".

Posli knjige – prvenca, pod nazivom „Trenuci istine", koja ja svitlost dana ugledala 1988. godine. Pangarić se ponovo oglasio sa ljubavnom poezijom, usmirenoj ka ljubavi prema ženi i univerzalnoj ženskoj lipoti. Prema ričima samog autora nova knjiga je pisana spontano dvadesetak godina, nuz tekuće događaje. Osnovni vodič bila mu je trenutna inspiracija, od sami početaka njegovog književnog stvaralaštva priovladava poezija, pogotovo ljubavna, kogod „princeza mame poezije".

„Ljubav je najlipša rič u svim jezicima svita, veli Ivan S. Pangarića, to je posibna i najstarija religija med ljudima. Ljubav je stvorila civilizaciju, njezine najlipše dilove, porodicu, jel brez porodice i ljubavi u njoj ne bi bilo ni oni koji su stvarali ovaj svit sa svim dosad poznatim stranicama napritka ljudskog roda, još kaže da je knjiga „Kad bi moje ruke" posvećena, prije svega njegovoj pokojnoj ženi Olgi, i svima onima koji znaju volit i svima onima koji će volit posli nas.

U recenziji dve knjige David Kecman Dako, književnik i novinar iz Sombora, kaže da je poetska rič Ivana S. Pangarića sva od blagosti i tije sete, nežne čežnje, pritajene želje i stišane nostalgije i da je sva u znaku ljubavi.

„Oči moje pune su tebe, samo kad bi moje ruke mogle biti oči", kaže pisnik na kraju prološke pisme kojom, po Kecmanovom mišljenju, obilodanjiva i tematski okvir svoje zbirke od četrdesetak ljubavni pisama i da u njoj, sa svim odlikama univerzalnosti u poimanju ljubavi, sugestivnosti lirskog iskaza koji je sav u znaku samoispovisti, Ivan S. Pangarić nudi dilo na čijim stranicama ima i pisama antologijske vridnosti, u ravni sa

osvarenjima poeta – vičnika.

Somborski pisnik Ivan S. Panga rić, i pored poodmakli godina i bolesti, ima u rukopisu novu zbirku ljubavne poezije, pod radnim naslovom „Spomenici ljubavi" i samo je pitanje trenutka kad će i ona, poput prve dvi, bit dostupna njegovim prijateljima – pisnicima, al i svim ostalim poklonicima njegovog dila.

Milorad Blažić

HUMANITARNI KONCERT U „SOKOLSKOM DOMU" U SOMBORU

Gradsko kulturno – umitničko društvo „Ravangrad", iz Sombora, u saradnji s Kulturno – umitničkim društvom „Termoelektrana Nikola Tesla", iz Obrenovca, održalo je u nedilju, 20. maja, zajednički humanitarni koncert za dicu iz raniteljski familija, članova Udruženja raniteljski porodica „Lastavica – naša deca", iz Sombora.

Gosti iz Obrenovca, dobitnici mnogi priznanja i nagrada u zemlji i inostranstvu, koji su svojim koreografijama i živopisnim narodnim nošnjama oduševili publiku u brojnim evropskim zemljama u kojima su gostovali, pridstavili su se ljubiteljima folklora iz Sombora i okoline sa dvanajst maštoviti koreografija, med kojima je na posiban prijem naišao i splet bunjevački igara. Članovi somborskog GKUD „Ravangrad" pridstavili su se svojim gostima sa četri koreografije, u pratnji Velikog narodnog orkestra, pod rukovodstvom Milana Grkovića.

Istoga dana, tokom cilog popodneva, članovi KUD „TE Nikola Tesla", iz Obrenovca, bili su gosti na Dida Hornjakovom salašu, u neposridnoj blizini Sombora. Dei su imali prilike uživat u svim lipotama i čarima salaša koji je, uprkos godinama, zadržo svoj prvobitni izgled i draž kadgodašnji salaša iz prošloga vika.

Cilokupan prihod sa humanitarnog koncerta održanog u „Sokolskom domu", u Somboru, išao je za dicu koja žive u jednoj od 94 raniteljske familije u Somboru, koje su članovi Udruženja raniteljskih familija „Lastavica – naša deca".

Milorad Blažić

MAGIČNA SIGRA SVITLOSTI I BOJA

SLIKANJE NA CAKLU

Jolanda Jolika Ivanić, do sad, (a krenila je prija sedam godina,) oslikala je priko 300 boca i čaša vitražnim bojama, a posibno su traženi njezini suveniri za vrime uskršnji, božićni svetkovina i vinčanja

Jolanda Jolika Ivanić, članica Udruženja građana „Bunjevačko kolo", iz Sombora, sasvim slučajno, 2000. godine, počela se bavit slikanjom na caklu. Inače, koreni sežu u daleko ditinjstvo, kad je kogod opčinjena svaki put kad je bila na kapiji porodične kuće u Štrosmajerovoj ulici, di su kadgod stanovali, posmatrala njevu unutrašnju kapiju ukrašenu vitražom, koja je u njezinim ditinjim očima, bila pravo malo remek dilo.

„Privlačila me, uvik iznova, tajanstvena i meni nedokučiva igra svitlosti i boja, koje su se prilamale na caklu. Kada sam u jednoj radnji vidila vitraž boje i sav potriban materijal osmilila sam se i uradila svoju prvu bocu, koju sam potom poklonila mojoj kumi Juliji."

Posli tog, kad je vidila da se njezinim prijateljima i komšijama sviđa, a još više onima koji su te boce od nje kupovali radila je sve više i više. Počele su se ređat narudžbe: za lovačke fešte, Uskrs, Božić, vinčanja i sl. Tako da je do sad Jolika uradila priko 300 boca i čaša, od koji su nike bile u klasičnom, a druge opet u modernističkom stilu.

„Najveći problem mi je doći do interesantni boca", „žali se pomalo Jolika", a posli nemam nikaki problema da skoro sve ono što zamislim pritočim u boje na caklu. Jolanda Jolika Bošnjak je do sad imala nikoliko samostalni izložbi: u Svetozaru Miletiću, na zajedničkoj uskršnjoj tribini (2005), iste godine u foajeu Narodnog pozorišta Sombor pridstavila se bilim vezom, a prošle godine, na istom mistu, na zajedničkoj izložbi sa članovima slamarske sekcije UG „Bunjevačkko kolo".

Trenutno ima planove vezane za Đurđevdan, al joj je najveći problem nabavit dosta inspirativni oblika po kojima bi slikala. U toj konstantnoj potragi ima i „lovce" koji joj stalno pomažu.

Cina po jednoj oslikanoj boci je 5 evra, čaši 10 evra, a na njima su najčešći svatovski motivi.

Od materijala koji je potriban za slikanje Jolika ističe: vitraž boje, zlatni i srebrni kotur francuskog kvaliteta. Svaka boca posibno, mora se pripremit za rad: dobro oprat, očistit benzinom, i onda se počima rad direktno na caklu, a mož i kopiranjom priko indiga, kad se prilazi konturom. Kontur se nakon toga suši nikoliko sati, a onda se pristupa bojenju. Oslikana boca se meće u ladnu pećnicu, koja se nakon tog zagrije do 120 stepeni Celzijusovih, peče se po sata di se ostavi i da se oladi. Boje posli toga ostanu trajne, jedino su ositljive na alkohol i mehanička oštećenja (grebanje).

„Volim sve što je lipo, volim sigru svitlosti i boja, al volim i poklanjat. Volim, napokon, da se to što radim onom ko to kupi i dopadne. Radiću slikanje na bocama i čašama sve dok budem imala inspiraciju za to", zaključuje Jolika svoju životnu priču o svojem neobičnom hobiju, koji joj je posto smisao života.

Milorad Blažić

ISPOD STAROG BAGREMARA

Na poetskoj večeri prve knjige Geze Babijanovića tražilo se misto više

U vrime kad je kultura zadnja rupa na svirali, a o poeziji da i ne divanimo, na poetskoj večeri Geze Babijanovića tražilo se misto više.

Čitaonica Gradske biblioteke u Subotici te večeri 10. maja bila je tisna, jel je zaiteresovani za lipu pisanu rič bilo tušta.

Program je vodila Marija Horvat, stihove su čitale Ana Popov i Gabrijela Diklić, obadvi su i recenzenti knjige. Muzički dio upotpunili su Sledbenici Tumbas Pere Haje i Tamara Babić.

Geza Babijanović nije „običan" pisnik, njemu je inspiracija život, a stihove piše s takom lakoćom, da sam požela ovog poetu upoznate i vi bliže.

Dan prije promocije dogovrili smo se za divan o njegovoj prvoj knjigi, stihovima, inspiraciji. Ispostavilo se, kako to uvik život već udesi, da je naš divan bio pun novi otkrića.

Sustrili smo se izprid zgrade, di svoje stihove o pismi „Ograda" deklamuje radnicima Gradskog zelenila, koji su radili oko iste.

Ivan Sedlak, Gabrijela Diklić, Marija Horvat, Geza Babijanović i Ana Popov

Spasio život ocu

Malo je šta obično kad našeg poete.

Svojim dolaskom na svit 1942. godine, spasio sam život svojem ocu. Naime, bio je organizator pokreta Otpora i ko taki tribo je bit obišen tu di je sad spomenik Balada obišeni. Al zato što je njegova žena, a moja mater, prid porođajom bila, prisudu su mu izminili u doživotnu robiju. Tako je poslat u logor u Madžarsku, al se srićom otaleg vratio i dugo poživio. I ime sam dobio po svojem ocu, koji je bio po struki inžinjer i osnivač Više tehničke škule. Posli rata, zaposlio se u Novom Sadu, pa smo za njim i mi prišli tamo. U tom gradu sam završio osnovnu i sridnju škulu i Pravni fakultet.

Iako se otac sa familijom opet vratio u Suboticu, Geza je još jedno vrime u Novom Sadu bio sam. A onda je došo red na zapošaljavanje, pa se i on pribacio u Suboticu.

Živi i budi ono što jesi, dok jesi!

Za odlazak iz Novog Sada vežu ga ružne uspomene, jel je bio iz svojeg stana deložiran. Kaže kako se zareko da nikad neće radit deložacije, jel mu je to najneljudskije bilo. U Subotici je počo radit u Trgovinskom sudu. I tako su prolazile godine u radu, pa je došlo vrime i da biraje novog sudiju.

Kažu mi kako bi mogo postat sudija po nacionalnom ključu. A ja njim kažem, kako to? Kad sam ja Bunjevac, a ne Hrvat. E, onda su čekali da kaki Hrvat i završi fakultet i dođe na to misto. A ja sam svoje vrime još počeko. I tako je na Pesmi leta 1970. godine koja se održavala na Paliću, izbio sukob na nacionalnoj osnovi. Naime, Vice Vuković i Đorđe Marjanović su se posvađali, čak je i do psovanja matere došlo. E, onda su mene, ko „neutralnu" naciju – Bunjevca, u ovom slučaju metili da sudim. Oni su se posli politički izmirili, a ja osto sudija.

Stihove i epigrame sije ko iz rukava

Ni njegov dar za poeziju nije slučajan, al o tom ćemo kasnije. Geza piše poeziju od đački dana, a prva pisma bila je posvećena, kome drugom nego, Drugu Titu.

Za vrime gimnazijski dana počo sam pisat i epigrame, koje sam objavljivo u škulskim glasilima. Za ovaj, koji sam „posvetio" profesoru dobio sam ukor „Ko kaže da se protiv neprijatelja njegovim oružjem boriti mora, ako bi to stvarno tačno bilo, na koji način bi se borio protiv tvora?!"

Za nikoliko godina skupio je svesku od 1.000 epigrama, dao je simpatiji na čitanje, a ona je valdar razumila i da ji triba „prisvojit", pa mu ji nikad vratila nije.

Ositljiv, ko i svaki pisnik, pristo je čerez ovog pisat. A onda se život postaro za ovu nepravdu. Za vrime studija zaposlio se ko sekretar na Učiteljskoj škuli u Sremskim Karlovcima, koju je positila Desanka Maksimović, koja mu je dala podsrika da piše i dalje.

1.000 pravosudni aforizama

Čerez obaveza koje su ga ko svršenog čovika čekale, jel on je oženjen i otac dvoje dice, pisanje je metnio u stranu, pa mu se opet vratio pod kraj svojeg radnog vika. Od onda do sad, pritoči u umetničku rič sve što ga okružuje, i što ga u dušu dotakne. Skro-

man, kaki jeste, eto tek je u ovim godinama objavio svoju prvu knjigu. Koja, nema sumnje, cigurno neće bit jedina.

Spremam se objavit prvu knjigu od 1.000 pravosudni aforizama. Malo je neskromno to kasti, al taku knjigu još niko na svitu nije napiso ni izdo.

Iako već u penziji, naš je Geza lagan na nogama, sad jeto „samo" do Bajmoka biciglom ode. A kadgod je išo u Novi Sad, isto biciglom. Jeste da je sotim podvizima, košto tušta živaca njegovu mater, al ga to nije pokolebalo u namirama.

Volim da pišem ljubavne i rodoljubive pisme. Sve on što čini život, mene inspiriše, od događaja svkodnevni, ljudski naravi, običaja i istorijski događaja.

Bunjevci su još jedini narod na svitu koji ne zna šta će se s njim u prošlosti desit.

Ako oćeš da pokažeš da imaš svoj jezik, moraš prvo da pokažeš da imaš zube!

Jevo i dva epigrama, koja u sadašnje vrime najbolje opisivaje Bunjevce:

I danas je naš Geza pravdoljubivi Don Kihot, koji rabro juriša na život i sve njegove oblike nepravde. Pritače u stihove svakodnevnicu oko sebe, i sotim darom iznova zadivljiva svakog sagovornika.

S.K.O.

MOJA UNUKA PILOT

Kod Geze me je dočekala i njegova mater Julka Babijanović, rođena Kopunović. Iako u svojoj 94. godini života, u njezinim očima ima više radosti, znatiželje, neg što sam viđala kod daleko mlađi od nje. Prigurala je ova žena puno tog priko svoji leđa, al je ništa slomilo nije.

Rodila se i odrasla u kadgodašnjoj Dunavskoj ulici u Subotici. Sad je to ulica Ivane Brlić Mažuranić.

Već i u to vrime kad sam ja išla u škulu, nastave na bunjevačkom nije bilo. Imali smo niku učiteljicu kojoj kad bi kazli da smo Bunjevci, ona bi oma vikala: „Nema Bunjevaca, samo Hrvata!" Moji su me dali da učim modelarski zanat. Pa sm se zaposlila u Molcerovoj radonici odila. Iz tog sritnog perioda (1932) je i ova slika koju smo opravili za tatin imendan, Svetog Josu. Sva se familija skupi, proslavlja, divani.

Udala sam se 1938. godine i sva srića što sam opet ostala u svojoj ulici. Jel kad je počo rat čovika su mi odveli u logor, a ja sam s malom dicom ostala sama. Vako su mi moji bili blizo, a posli sam i skroz prišla kod nji. Tako se kagod i taj teški period priguro. Svu moju dicu rodila sam u različitim državama, a da nigdi putovala nisam, jeto i po tom se vidi koliko su to smutna vrimena bila.

Rodila je Julka četvero dice, al je jedno posli sedam miseci umrlo. I o tom divani s bolom, koji već leti nad usnama. „A tako je lipa beba bila!" – kaže Julka.

Posli rata sam radila u Rejonu II, što je bila ondašnja zgrada birokratije. Posli je i ona za čovikom prišla u Novi Sad živit, pa posli opet natrag.

Posli mi je s ponosom pokazivala slike svoji sedam unučadi, a ima i jedno praunuče.

Jevo, ovo je moja unuka Mira Ivanović - Frice, ona je znate pilot u Švajcarskoj. Prvo je ona škule za pilota završila ode, al su joj kazali da ona ko žena letit ne mož. A ona se onda okrenila, očla prvo u Vrdnik, a posli je sudbina odvela u Švajcarsku. Tamo se udala, dobila curicu i dalje pilotira. Al i dalje s ponosom kaže da je Bunjevka!

Jeto i ova slika je otaleg, na njoj smo moja ćer Anica, moja unuka i ja.

Dok je njezin sin Geza divanio o pisanju svoje poezije Julka ga je gledala s ponosom, kaki samo mater mož ostit. Posli mi je kazala kako ni taj dar nije slučajan, jel je njeznom ocu brat od strica bio veliki bunjevački pisnik Petar Katančić, al mi smo ga zvali Pare.

To je bilo kad sam bila kod nje u Švajcarskoj. Pa sam još i letila avionom, a moja unuka me vozi.

Napuštila sam ovu kuću, bogatija za još jednu neobičnu i veliku pripovitku o ljudima, kaku samo život zna izrežirat.

S.K.O.

JUBILARNI KONCERT BKC-a SUBOTICA U TAVANKUTU

U sali Doma kulture u Tavankutu 29.4. 2007. održan je koncert igara i pisama povodom 15 - godišnjeg postojanja folklorne grupe BKC.

Gosti su bili vokalni solista Marijan Buljovčić i veterani. Taj jubilarni koncert je u stvari početak ponovnog rada BKC-a u Tavankutu. Momci i divojke iz folklornog ansambla su nuz pratnju velikog mišovitog orkestra pod upravom Radovana Popova na najbolji način prineli dio naše bogate kulturne baštine. Učestvovalo je 60-tak članova obadva BKC-a iz Subotice i Tavankuta. Na zadovoljstvo prisutni prvi put je izvedena nova koreografija, a to je inače običaj BKC-a da uvik prikaže štogod novo.

Njezin autor je Željko Stantić, a stručni konsultant Miroslav Vojnić Hajduk Marača. Muzički aranžman uradio je Radovan Popov.

Izvedeno je 8 koreografija.

Održavanje jubilarnog koncerta pomogli su cvićara Milice Iršević i Zoran Pavlović DOO Turs koji je privozio učesnike.

Marija Horvat

DVI LJUBAVI ELJKA IZ TAVANKUTA

U Donjem Tavankutu živi Željko Stantić (37) koreograf folklornog ansambla Bunjevačkog kulturnog centra. Naš sagovornik se puni trideset godina bavi folklorom a počo je sa sedam godina u KUD-u „Matija Gubec" u Tavankutu.

Bio je mali kad ga mama Kata oblačila u široke gaće, košulju i mali prusluk kojeg je sašila komšinca. Igračko umiće Željko je nastavio u KUD-u „Bosa Milićević" iz Žednika. Svojom sposobnošću izborio je misto soliste a u to vrime u društvu su igrali Marača, Crni Jencika, Nidžo Konobar i Lipi Gabor a to su ljudi koji i danas znače štogod u folkloru. Sića se Željko

Dida Bela Balažević sa ženom i Željkovom materom

da je u to vrime prokrstario Evropom. Posli tog je prišo u „Bunjevačko kolo", al nezadovoljan situacijom u tom društvu napuštio ga je posli dvi godine, pa je radio na osnovanju BKC u Subotici a zatim u Tavankutu. Tu je pronašo sebe, odvojilo se tavankutsko društvo al saradnja s bunjevačkim kulturnim institucijama se nastavlja. Željko je želio dalje i prišo u KUD „Bunjevka" u Tavankutu a s njima prilazi u Suboticu. Tokom 10 godina rada u

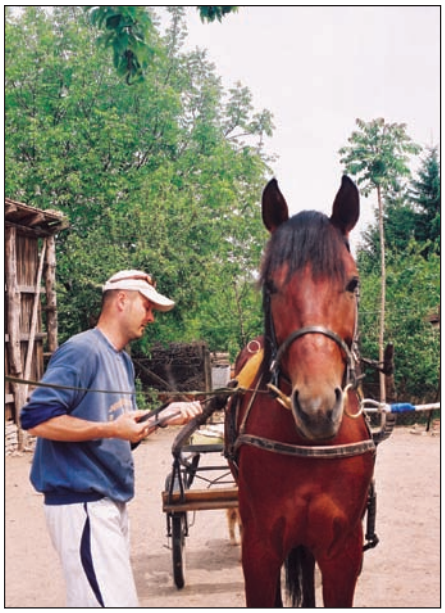
Željkova ljubav prima folkloru

„Bunjevki" iza sebe je ostavio osam koreografija i dva balkanska festivala, u Ohridu i Gabrovu. Sad je Željko asistent i šef igrača u BKC u Subotici i zajedničkim snagama sa Miroslavom Vojnić Hajdukom Maračom stvaraje nove generacije folkloraca koji bi tribali pronet bunjevačke igre, pisme i običaje po svitu. Prvi korak je već urađen a to je prvo misto na svitskoj smotri folklora Sožski Karagod Gomelj u Belorusiji. Posli petnajst godina rada BKC ponovo počinje s folklorom u Tavankutu.

Pored folklora Željkova druga velika ljubav su konji. Petogodišnji Dejvid Mali od jesenas je u Stantićevoj košari. Ljubav prema konjima počela je još u ditinjstvu kad mu je dida Bela Balažević – Belgiš, koji je živio na salašu u Madarašu, bio kiridžija , imo pet konja i s dva špeditera obavljo poslove privoza kugod danas kamiondžije. Dida je obično, pripovida nam Željko, pokupio dicu sa šora i sve ji vozo i nosio da beru i kupe šljive u vinogradu.

Danas Željko četri do pet sati na dan trenira i priprema konja za trke prilazeć i do četrdeset kilometeri dnevno a jedared nediljno potira ga u najbržem kasu hiljadu meteri. Trke vozi Željkov škulski drug, Goran Mačković, koji se sotim poslom bavio dvanajst godina u Nemačkoj. Željko se nada da će imat naslidnicu u ljubavi prema konjima u bratanici Aleksandri – Cani koja želi bit džokej.

Konj je zdravo pametan, komunicira s ljudima na svoj način i pripoznaje onog ko ga timari, s puno ljubavi, divani nam Željko. Osim zobi, ditelne i kuruza jedared jel dvared dnevno daje mu prisno jaje s šećerom zbog sjajne dlake. Kad je lipče vrime kupa ga, a kad je lad-

Željkova ljubav prema Dejvidu Malom

nije on se valja u pisku, valjda mu je to misto češagije.

Na kraju, Željko nam je prizno da sve novce što zaradi troši na konja al mu nije žavo. Jedino nam na kraju Željko nije kazo jel većma voli, korake u folkloru jel Dejvidov kas.

Marija Horvat

SIĆANJE NA KADGODAŠNJE OBIČAJE

Bunjevci su uvik bili pobožan narod. Slavili su svece sve koji su bili zapisani u kalendaru. Obično su dicama davali imena po svecu koji je najbliže rođenju diteta. Ako to ime već imadu i ako nije nijedan svetac blizo ime su davali po kumu el kumi, didi el majki. Na oca i mater Bunjevci nikad nisu davali imena dici. Evo imena koja su kadgod bila najčešća kod muški: Joso, Ivan, Stipan, Marko, Luka, Nikola, Đuro, Grgo, Jašo, Vranje, Pere, Šime, Albe, Nesto, Lazo, Jakov, Andrija, Mate, Filip, Blaško, Geza, Đeno, Bolto, Ilija, Tome, Bartul, Lozija, Roko, Antun, Tadija, Veco, Mirko, Remija, Pajo, David i Adam. Najčešća ženska imena su bila: Marija, Ana, Kata, Ruža, Stana, Đula, Marta, Lozika, Marga, Liza, Roza, Luca, Giza, Marta, Klara, Etuška, Gabriška, Krista, Amalka, Zorka, Teza, Bara, Oliva, Jaga, Veronka, Matilka, Eržika, Vita, Manda, Justika, Janja, Cilika, Ilka, Jela, Tilka, Doma i Eva.

U svakoj kući je bilo ime bar jednog sveca tako da su imali svojeg zaštitnika. Veći sveci su bili upisani u kalendaru crvenim slovima i na te dane se nije radilo na njivi. Prija podne se išlo u crkvu na misu a posli podne su išli komšijama i rodbini da čestitaje imendan. Kadgod se nisu slavili rođendani već samo imendani. Poklon se nosijo samo dicama a starijima nije.

Svetaca ima više a tu ćemo spomenit samo manji broj.

Sveti Blaž je spasijo jedno dite kad je bijo u tamnici. Doneli su mu jedno dite kojem se zabola riblja kost u grlu i već je bilo na umoru a sveti Blaž ga je spasijo. On je zaštitnik bolesti grla.

Sveti Josip el zaštitnik radnika i zanatlija jel je i on sam bio zanatlija – tesar.

Sveti Đuro je bio vojnik i ratnik al se zbog vire obratijo i ubio aždaju koja je harala u svitu. On je zaštitnik od bluda i drugog grija.

Sveti Marko je zaštitnik njiva u usiva. Na taj dan se blagosiva zeleno žito od kojeg svaki uzme koji struk i ponese kući i ostavi kod propeća. Struk tu stoji dok se na Dužijancu ne donese iz crkve vlat zrilog žita.

Sveta Ana je majka blažene divice Marije. Njoj se obraćaje majke koje imadu ćeri da ji sačuva od svakog zla.

Sveti Ilija je branitelj pravde i pomoćnik sirotinje. Zaštitnik je i od munje i groma.

Sveta Monika je majka Augustina koji je bijo grišnik, al se ona dugo Bogu molila za njeg i molitva joj je bila uslišena i on se obratijo i posto biskup.

Sveta Cecilija se zavitovala divičanskim zavitom, al su je roditelji priko njezine volje udali za poganina Valerijana. Cecilija je Valerijana čudom obratila, i njega i njegovog brata Tiberija.

Sveti Valentin mučenik je zaštitnik od teške bolesti padavice.

Sveta Apolonija je zaštitnica od zubne bolesti. Njoj su sve zube poizbijali i mučili je al se nije tila odreć vire u Boga.

Svetog Antuna slave i poštivaje svi virnici. Poste i mole se za zdravlje i sriću u josagu.

Sveti Roko je zaštitnik od bolesti kuge. On je bolesne dvorio, tišio i tušta nji znakom križa ozdravijo. Kuga je dvared pratila Subaticu. Prvi put 1709. godine, nuz rat, bidu i siromaštvo stigla je i kuga. Fratrovi su bolesne dvorili, al je i jedan od nji umro zaražen kugom. Drugi put je kuga harala po ciloj Bački 1738. godine. U Subatici je umrlo tušta svita. Dok je kuga još vladala u Subatici je blagosivan kamen temeljac za kapelu zavita posvećenu svetom Roki. Kapela je obnovljena 1884. godine a obnavljana je i posli Drugog svitskog rata. Virnici se i danas sićaje strašne bolesti i patnje svoji pridaka pa još uvik drže običaj zavitnog posta Svetom Roki, 16. avgusta.

Ana Vojnić Kortmiš

KRUŠAC SV. ANTUNA

Krušca ubogu! Glad ga mori! Hleba siromaku. Ubog pati, sve ga nevolje snalaze, otkako sveta vira u srcima oslablja, a ljubav prama iskrnjima već se ugasila. Al gdi je ljudska pomoć najdalje, gdi je nužda najveća, Božija desnica pomoćnica je najbliže.

Na vapaje ubogih okrene se Bog i da uzrosi svoj blagoslov na grišne grudve ove zemlje, pošalje svog ugodnika, sv. Antuna, da donese krušca siromaku. Stiže sv. Antun iz neba na zemlju, da svakom, svagdi i u svačem bude u pomoć, ko njegovim siromasima krušca obeća. Izgubljeno zdravlje povrati, živinu sačuva od pošasti, u nuždi te pomaže, a dvoumne uputi; samo daj krušca ubogima.

Sv. Antun je dite Marijino; rodio se licem velike Gospojine god. 1195. u Lisaboni u Portugalskoj. Kad je imao 15 godina stupi u red Augustinaca, i ovdi bi zaređen za misnika a posli stupi u red Franjevaca te se odluči, da će otići u Afriku viru navišćavati poganima. Nego Božija providnost drugačije s njim uredi; teško se razboli, i svetoga starešine pozovu ga natrag. Bilo mu je 26 godina, i u samostanu bio je zanemaren; al kad su se poglavari osvidočili, kako krasno zna govoriti, izimenovali su ga pripovidnikom. Od grada do grada je išao i navišćivao svetu rič Božiju sve do smrti, koja ga snašla u večer dana 13 lipnja g. 1231, a nije prošla ni godina, bi proglašen svecem. Njegov dan se slavi u ciloj crkvi 13. lipnja.

A sada u čemu pomaže sv. Antun? U svačem. Ko hoće da po sv. Antunu kaku milost zadobije, obeća mu za njegove sirote kruha il novaca za kruh. To je sve. Ono drugo se tiče sv. Antuna. Al što rekneš, ne poreci! Što obećaš, kad dostigneš milost, odmah i podaj!

Neka gospoja piše: „Evo šaljem 5 krunaša za bili krušac ubogima, jer po moći sv. Antuna dostigla sam, da mi se brat sastao opet sa svojom vinčanom drugom!“

Nisam imao svidočanstva, veli drugi, da mi dužnici duguju. Pet postotaka obećah sv. Antunu, ako im savist uzbudi. Evo šaljem 15 kruna, jer sam već 300 kruna duga dobio natrag.

No samo hajte ljudi! Pristupite sv. Antunu, izkažite mu vaše tužbe. On je velik čudotvorac, on pomoći hoće. On je Isusov prijatelj, on pomoći može. Samo budi milosrdan prema siromasima sv. Antuna. Pomozi im, koliko možeš. Obećaj – ono drugo neka sv. Antun učini! – al i ti tvoje obdrži. Još se niko nije privario, ko se u njeg povirio!

(Iz *Subotičke Danice* za 1900. g, str. 33 – 34)

NARODNI OBIČAJI

IZ ŽIVOTA BUNJEVACA

Dičije sigre

Dica do 7 godina najviše vrimena su provodila s mamom i ocom i u sigri s braćom i sestrama, el s dicom iz komšiluka. Kadgod nije bilo zabavišta za pridškulski uzrast pa su mame učile dicu da pišu slova i čitaje, da broje i računaje, crtaje i podikoju pismicu da nauče napamet. I prirodopis su pomalo upoznavali kako koje povrće raste, kako se zove i šta se od kojeg ide; lišće, plod el koren. Isto tako su upoznavali domaće životinje. Kako izgledaje, čime se rane i šta se od koje dobiva. Meso, mliko, jaja, perje i vuna.

Od sedam godina dica kreću u škulu i tu počimaje prve obaveze u životu. Ustajanje na tačno vrime, učenje a počinju pomalo i pomagat kod kuće kaliko mogu, da narane piliće i slično. Kako su dica rasla tako su i obaveze bile pomalo veće. Kad nauče domaći zadatak čuvali su josag i donesivali čutaka i drva za šporelj. Ko nije živijo na salašu taj ne mož ni

zamislit kaka je to milina bila, pa još koji je imo ledinu od dva-tri lanca zemlje di je rasla zelena masna trava. Okolo red dračova i po koji brist i jablan, a po ledini voćke skoro svake fele i po koji dud. To je bilo ko stvoreno za sigru. Trčanje po travi, vija, loptanje krpenjačom, penjanje po drveću i žužaljka svezana pod

kakim drvetom u ladu. Dica su liti išla bosa što je omogućilo lakše i brže trčanje i veranje po drveću. Kadgod u škulama nije bilo strunjače ni kozlića za fiskulturu al su dica to vižbala na travi. Skakali su u dalj, priskakali jendek, vižbali stoj na glavi i drugo. Cure su nosile ruvo do kolina a deranci kratke pantalone. Nediljom prija podne se išlo u crkvu na misu a posli podne u sigraniju.

Kad se žito pokosi i kad bude škulski raspust onda su dica iz varoši dolazila na salaš kod rodbine, da provedu raspust jel kadgod Bunjevci nisu išli na more. Dica su čuvala na strniki svinje, ovce i guske, a krave su se čuvale na dolu i na travi nuz gvozdeni put. I tako, dok čuvaju josag, sigrali su se i zabavljali. Kad se svi skupe onda se dogovore šta će se sigrat. Ako su se sigrali kasalisice onda su morali počupat strniku i napravit stazice kudan će trčat. Napravi se kocka pa priko i uzduž stazice. Jedno dite je lisica pa je vaćalo druge a oni su bižali stazom. Ni se smilo skakat s jedne staze na drugu već samo po stazi bižat. Kad lisica sve povaća sigra je gotova. Sigrali su se i berberečke. Dica se podile na dvi strane postaju jedno do drugog i uvate se za ruke. Jedna strana vikne „berberečke“ a druga vikne „berber dud koga ćeš, mene el mog druga do mene“ a ovi viknu ime diteta koje oće da trči. Ovaj se onda zatrče pa ako probije lanac dice šta se drže za ruke povede jedno dite u svoju grupu a ako ne uspije onda i on ostane u toj grupi. Pobednička grupa je ona koja skupi više dice na kraju. Kad prispiju mladi kuruzi onda su dica na strniki purili kuruze. Iskopaje jamu u zemlji i nalože vatru od strnike i čukanjica u njoj. Kad se napravi dobra žerava pomeću četri-pet klipova priko jame da se peku. Kad porumene s jedne strane privrnu ji na drugu stranu. Ako je bilo više dice onda su ponovo ložili vatru ako je oslabila žerava. Te su kuruze dica slatko pojila. Cure su se sigrale i sa zametkom od kuruza koji su imali lipu veliku kiku. Pravili su od nje frizure i uplićali pletenice a čatove su pravili od slamke. Deranci su se sigrali kobanja. To je sigra s nožićom koji se zabada u zemlju raznim vištinama i kojkakim pokretima ruke i dlana. Uvik je tribalo da se zabode u zemlju. Isto tako pravili su i štule od leca na kojima su išli po ledini. Pobednik je onaj ko ode najdalje na štulama. Na travi su se sigrali i šuturle, mačke i miša, pošto seko mliko, tuj tuj teletuj, ćuć kuće, vije, žmure i sl. Kad je zdravo vrućina onda su u ladu pravili aždaju i puštali je da leti.

Cure su od navlažene slame koju su očistile plele prstenove, lančiće, perlice i cviće. Tako je kroz sigru nastala prava bunjevačka umitnost od slame.

Ana Vojnić Kortmi

DOMAĆA TARANA

- 5 kila brašna
- 20 jaja
- 1 litra vode

Za pravljenje tarane triba imat sito, protak i rašeto.

Tarana se kadgod nije pravila često, već se napravi veća količina jedared godišnje i to najčešće avgusta miseca kad je lipo vrime i kad ima najviše jaja. Zgađa se da to bude posli kiše kad nema prašine, a dan osvane sunčan, jel se tarana kadgod sušila isprid kuće.

U vajling se prosije 5 kila brašna, pa se napravi udubljenje u sridi. Razbije se 20 jaja i razmuti s 1 litrom vode. Polak ta smiša se salije u brašno, pa se promiša, pa opet malo polije i promiša. To se tako štrapa s tim jajima di se vidi brašno. Stalno triba tisto privrćat rukama i kvasit dogod ima suvog brašna. Tisto ne triba zakuvavat ujedno, već da ostane zrnasto, u komadićima.

Sad se prid kuću iznose velik astal i pokrije bilim čaršapom.

Na astal se metne bila salveta, a na nju protak. U protak se metne jedna pregešta tista, pa se to rukom trlja da prođe kroz protak. Kad je sve gotovo tarana se u toj salveti nosi na velik astal da se suši. Na sušenje se meće samo ono šta ne prođe kroz rešeto, a ono sitno što je prošlo kroz rešeto malo se pokvasi, promiša, pa opet protira kroz protak i strese na drugu taranu.

Taranu triba dobro osušit da se ne bi pokvarila. Osušena tarana se spakuje u čistu bilu krpenu kesu i čuva digod na suvom i ladnom mistu. Tu ona mož stat cile godine.

Tarana se mož napravit i tako da se tisto istrenica misto da se protirava kroz protak. Tako se mož pravit manja količina koja će se oma kuvat a ne ostavljat se za cilu godinu.

TARANA NA ČORBU

- 3 litre vode
- 2 krumpira
- 1 peršin
- 1 šargaripa
- 1 kašika masti
- malo soli
- sitne paprike
- 2 deci kuvane paradičke
- 1 šolja tarane

Vodu metnit na šporelj da se kuva. Od masti i paprike napravit zapršku i zapržit čorbu. Krumpir, peršin i šargaripu očistit i isickat na kockice, pa spuštit u čorbu. Malo osolit. Kad se krumpir skuva ubacit taranu, pa još malo kuvat da tarana odmekne. Na kraju ulit paradičku.

PRŽENA TARANA

- 2 kašike masti
- 2 šolje tarane
- malo soli
- malo vode

Rastopit mast u laboški u kojoj će se pržit tarana. Kad se mast ugrije usut taranu, pa je mišat polagano dok ne počne rumenit. Malo je posolit i nalit vrlo malo vode. Privući na kraj šporelja i poklopit da se krčka dok ne odmekne i upije svu vodu. Ako tribamo dodat još malo vode.

NAGUSTO TARANA

- podrug litre vode
- podrug šolje tarane
- 2 kašike masti
- malo sitne paprike
- 1 kašika soli
- 1 zelena paprika
- 1 peršin
- 1 šargaripa
- 2 krumpira

Od masti i paprike napravit zapršku, pa nalit vode, osolit i kad provre, metnit očišćen krumpir, peršin i šargaripu, sve krupno isičeno, a papriku metnit čitavu. Kad se skuva usut taranu. Kuvat dok se tarana ne skuva i ne zgusne.

TARANA U ĐUVEČU

- 2 glavice crnog luka
- 4 paprike
- 4 zrile paradičke
- 1 kašika masti
- 1 šolja tarane
- malo soli

Luk isickat, pa metnit na mast da se prži. Papriku isić na kocke, pa i nju metnit na mast, a posli i isičenu paradičku, pa i nju malo upržit i nasut taranu. Malo posolit i na laganoj vatri kuvat dok se tarana ne skuva. Ako triba dodat i malo vode da se tarana dobro ukuva.

TARANA S PILEĆIM MESOM

- 1 pile
- 1 kašika masti
- 1 krumpir
- malo sitne paprike
- 1 kašika soli
- 2 šolje tarane
- 1 glavica crnog luka

Pile očupat, oprat, pa isić na manje komade. Od masti i paprike napravit zapršku. Mast ugrijat, pa isickat luk, pa kad dobije zlatnu žutu boju metnit papriku i meso. Nalit vode taliko da pokrije meso, osolit i polagano kuvat. Isić očišćen krumpir, pa njega spuštit da se kuva. Kad je meso upolak skuvano usut taranu. Ako triba mož se ulit još malo vode da ne uvre. Kad provre poklopit. Na laganoj votri kuvat dok se tarana ne skuva. Ne triba mišat jel će se meso izlomit, samo malo protrest labošku u kojoj se kuva.

TARANA S DIVENICOM

- 1 glavica crnog luka
- 10 deka masti
- 1 kila suve pušene divenice
- 1 peršin
- 1 šargaripa
- malo soli
- sitne paprike
- 2 litre vode
- 2 šolje tarane

Luk očistit, isickat, pa metnit u labošku s mašćom da se prži. Kad malo požuti metne se paprika i nalije voda. Kad provre doda se isičena divenica i sitno isickan peršin i šargaripa. Kad se skuva uspe se tarana i vrlo malo soli, jel je divenica slana da se ne bi prisolilo. Polagano se kuva dok tarana ne odmekne i dok se ne zgusne.

Ana Vojnić Kortmiš

I MLADI LJUDI PAORI

U bajmočkom naselju Rata živi bračni par Liza i Blaško Vuković. Svratili smo malo na divan u ovu familiju da vidimo i zabilužimo kako žive mladi ljudi na kraju sela i to od zemljoradnje. Blaško (42) rođen je na salašu na malom ritu na kraj Rate. Pripovida nam:

– Posli završene osmogodišnje škule išo sam na kurs za traktoriste i učio automehaničarski zanat, a u vojski sam bio šofer. Posli odslužen-ja vojske, latio sam se paorskog posla. U njim sam vidio mogućnost života i nisam pogrišio. Kad sam se oženio s Lizom, jedno vrime smo živili kod moji roditelja. Čim smo našporovali novaca kupili smo jednu staru kuću na rati, srušili je i malo po malo napravili novu po svojoj želji.

Vukovići imadu svu mašineriju za obradu zemlje i obrađivaje oko 70 jutara zemlje što svoje, što pod arendu. Tvrde da se nuz puno rada mož solidno živit od zemlje. Želja njim je da se bave tovom junadi i

Ćer Lora

Sin Nenad

ne luksuz već potriba kad žive daleko od centra Bajmoka.

Divanimo i s gazdaricom Lizom (40) rođenoj Bajić:

– Rođena sam u Tavankutu, u Pušin kraju, na salašu nuz samu madžarsku granicu. Prva četri razreda osnovne škule završila sam u Vuković školi a druga četri u Donjem Tavankutu. U varoši sam završila školu za mesara i radila u „29. novembru" i malo u Tavankutu a onda sve napuštila i priključila se Blašku u obradi zemlje.

Liza i Blaško Vuković

Zanimalo nas je kako su se nji dvoje upoznali. Kažu nam da je Blaško sadio kupine priko puta Lizinog salaša baš kad je Liza s mamom vadila šargaripu u bašči. Dovoljno je bilo da se jedno drugom dopadnu a posli je već išlo svojim tokom. Posli pet godina zabavljanja Liza je uskočila. Imadu dvoje dice. Ćer Lora je đak sridnje škule i nuz to trenira rukomet. Sin Nenad iđe u osmi razred, a Liza i Blaško se nadaje da će on ostat na imanju i radit zemlju. Uslove, kažu nam, ima samo triba da se odluči i produži ono što su mama i baćo započeli.

Tako izgleda životna priča bračnog para Vuković koji se bave zemljoradnjom, žive u komfornoj kući i zadovoljni su. Kraj svi poslova oko zemlje i kuće, Liza nađe vrimena da radi na očuvanju bunjevački običaja.

Ko potpridsidnica BKC iz Bajmoka aktivna je u organizovanju manifestacija ko što su prela, polivači, božićne i uskršnje izložbe i druge, a lanjske godine, održan je i prvi festival bunjevački ila.

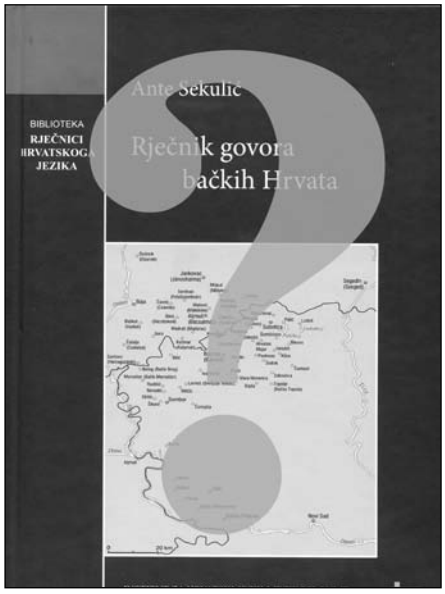
Marija Horvat

već su počeli ziđat košaru i pravit korlat. Nov čardak pun je kuruza. Za svoje potribe rane svinje i živinu. Imadu i auto koji je, kako kažu,

OSVRT NA „RJEČNIK GOVORA BAČKIH HRVATA"

U našu redakciju stiglo je pismo gospodina Grge Bačlije, jednog od autora „RJEČNIK GOVORA BAČKIH HRVATA" 1990. godine. S obzirom na dugogodišnje bavljenje tematikom o kojoj je napiso osvrt objavljujemo njegovo pismo

U prilogu Vam šaljem moj prvi kritički osvrt u serijalu kojeg želim objaviti povodom objavljenog "Rječnika govora bačkih Hrvata" čiji je autor dopisni član HAZU iz Zagreba, Ante Sekulića naše gore list, rodom iz Tavankuta u zajedničkom izdanju, "Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje" iz Zagreba i Katoličkog instituta za kulturu, povjest i duhovnost "Ivan Antunović" iz Subotice 2005.godine.

S obzirom da se radi o delu sumljive naučne - kvazi vrednosti i bukvalno prepisane građe iz "Rečnika bačkih Bunjevaca", autora Marka Peića i Grge Bačlije tj. moje malenkosti autora ovog osvrta, to Vam predlažem da ovaj moj osvrt i buduće koje sam pripremio za objavljivanje povodom "kapitalnog" izdanja objavite a koji će se odnositi na sledeće oblasti:

- lična imena, prezimena, bačkih Bunjevaca,
- geografske nazive,
- kroatizme koji su uvršteni u riječnik,
- doslovne prepise konteksta - značenja iz "Rečnika bačkih Bunjevaca", koji je uzgred objavljen u zajedničkom izdanju MS iz Novog Sada i tadašnjih NIP "Subotičke novine".

U prilogu Vam šaljem moj prvi osvrt na zadatu temu ličnih imena i prezimena koji se svodi na sledeće:

A. lična imena

1. muško ime Arpad je isključivo tradicionalno ime prvog mađarskog kralja, osnivača Mađarske države iz dinastije Arpadovića,

2. muško ime Aleksandar je univerzalno ime koje se kod ovdašnjih Bunjevaca javlja samo kao "Šandor" ili "Aleksa" kao izvedenica od ime Aleksandar,

3. muško ime Antić nije poznato niti je primereno da se kod ovdašnjih Bunjevaca nadeva sem u slučaju autora riječnika Ante Sekulića, čiji se sin tako zove i koji je želeo na ovaj način da ovekoveči to ime svom sinu,

4. muško ime Basili odnosno Bazilije nije poznato, a još manje zabeleženo kod Bunjevaca u Vojvodini već samo njegova skraćena izvedenica u varijantama Boza ili Bozo,

5. žensko ime Bela uopšte nije evidentirano kod Bunjevaca, sem kod autora riječnika koji je ovo žensko ime uvrstio u svoj riječnik povodeći se imenom pokojne supruge književnika Miroslava Krleže koja se tako zvala,

6. muško ime Damjan, bunjevci nadevaju i izgovaraju kao Dančo,

7. muško ime David je klasično biblijsko ime Jevrejskog kralja i koje se kod Bunjevaca nadeva tek u novije vreme,

8.žensko ime Doroteja nije tipično bunjevačko niti se ono nadeva (Dora),

9. muško ime Cvijan više asocira na skraćeno prezime Cvijanov a ne na lično ime koje nije poznato,

10. muško ime Ćiro, je srpskog - makedonskog porekla,

11. žensko ime Danica je isključivo srpsko odnosno univerzalno i kod drugih naroda uz napomenu da ga Bunjevci retko nadevaju svojoj ženskoj deci,

12. muško ime Dmitar je tipično srpsko ime Dimitrije,

13. muško ime Duje, više pripada korpusu hrvatskih ličnih imena Dalmacija odnosno zapadne Hercegovine,

14. ženska imena u riječniku koja vode poreklo iz flore (Dunja, Jagoda, Višnja, Ljubica i sl.) nisu takođe tipična za ovdašnje Bunjevce i ista se nadevaju deci tek poslednjih 50 godina kao svojevrsni vid "noblesa" i otuđenja od svog nacionalnog porekla,

15. žensko ime Ilča je nepoznato kod Bunjvaca, a eventualno dolazi u obzir kao pežorativni nadimak od imena Ilka, Ilonka, Tilka, Otilija i sl.,

16. muško ime Juraj se kod Bunjevaca nadeva kao Djuro sem u crkvenim knjigama u kojima se to ime evidentira kao Juraj,

17. žensko ime Mira je novijeg datuma kod Bunjevaca,

18. žensko ime Neda je izvedenica od ime nedeljka i nije tipično za Bunjevce,

19. žensko ime Helena je nepoznato u onomastici kod Bunjevaca a radi se o izvedenici od imena Jelena, Jelica, Jelka i sl.

20. muško ime Edo nije poznato kod Bunjevaca a koren mu se nalazi u imenu Edvard, Eduard, Odon, Ede, i sl. što je tipično za Madjare,

21. dvojno muško ime "Erceg - Stipan" nema blage veze sa Bunjevcima sem imena Stipan koje se samostalno koristi i nadeva deci,

22. muško ime Faboš se kod Bunjevaca imenuje kao Fabuš tj. Fabijan od Fabricije. Eventualno dolazio u obzir kao "prdačni" nadimak,

23. muško ime Franjo Bunjevci izgovaraju kao Vranje bez obzira što se u matičnim i crkvenim knjigama upisuje kao Franjo,

24. muško ime Goran je novijeg datuma i nije tipino Bunjevačko,

25.muško ime Ignjo se kod Bunjevaca nadeva kao Ignacije, Ignjat, odnosno Naco,

26. žensko ime Jadranka je novijeg datuma,

27. žensko ime Jasna nema uporište kod Bunjevaca sem u novije vreme,

28. muško biblijsko ime Juda ne spada niukom slučaju u bunjevački korpus ličnih imena niti bi iole bilo koja bunjevačka familija svom detetu dala ovo izdajničko ime Isusa Hrista iz Biblije,

29. žensko ime Julča je više primereno mađarima,

30.žensko ime Kana je biblijsko ime koje je autor pronašao da je nekada bila održana u biblijskim vremenima "svetopisamska svadba",

31. muško ime Kazimir Bunjevci izgovaraju i nadevaju kao Kazo,

32. muško ime Hrist se kod Bunjevaca javlja samo kao Hrišto odnosno Kristijan,

33. muško ime Makso je srpskog porekla,

34. žensko ime Nada je novijeg datuma,

35. žensko ime Smilja je srpskog porekla,

36. muško ime Thomas nije evidentirano kod Bunjevaca sem kod autora riječnika,

37. muško ime Tomaš je isključivo mađarskog porekla,

38. muško ime Tošo je srpskog porekla i potiče od imena Todor, Teodosije, Dositej i sl.

Unošenje ovakvih naziva za muška i ženska imena u "Riječnik govora bačkih Hrvata" je plod njegove mašte i nepoznavanja i gubljenja zavičajnog zrnceta.

Subotica, 25. 4. 2007.
(pisano na Sv. Marka)

EXIT FESTIVAL

Exit je najveći muzički festival na području cile Evrope. Exit se organizuje na Petrovaradinskoj tvrđavi.

Petrovaradinska tvrđava el kako je naš narod još zove „Grad na steni čvrst k'o vira". Na latinskom jeziku „Petra" znači stena, „Var" na madžarskom znači grad, „Din" na turskom znanači vira. Spajanjem te tri riči dobija se ime Petrovaradin. Nju je projektovo Sebastian Voban, i ona je danas sastavni dio Novog Sada. Građena je od 1692. do 1780. godine. Tvrđava pruža izvanrednu akustiku, omogućiva blizinu razni bina brez mišanja zvuka od ostali bina. Na njoj se nalaze i razne kulturne ustanove, ko što su Akademija umitnosti, Muzej Grada Novog Sada i Istorijski arhiv.

Exit se održava u Novom Sadu, drugom po veličini gradu u Srbiji i glavnom gradu Vojvodine. Grad se odlikuje gostoljubljivošću njegovi građana, lipotom, a u poslidnje vrime i dobrom sređenošću centra. Sam grad broji oko 350 iljada stanovnika. U vrime Austro-Ugarske bio je centar srpske kulture. Ljudi razni narodnosti žive ode, tako da je on i multikulturalni centar za primer cile Srbije.

Exit se održava jedared godišnje, od 2000. godine i obično traje 4 dana. Brzo je izraso u velik i priznat festival, koji je poznat širom Evrope. Festival je pokrenilo više studenata Univerziteta u Novom

Sadu, ko pokušaj da mladima Srbije pruže štogot dobro, niku vrstu izlaza (eng. EXIT=izlaz) iz loše situacije koja je onda vladala državom.

U početku je festival organizovo Univerzitet, a kasnije su pomogle razne firme i nevladine organizacije. Festival je dobro organizovan u svakom pogledu, o bezbednosti se stara velik broj redara i milicajaca, postoje dežurne službe Hitne pomoći. Zabranjeno je unošenje pića i rane na festival, a pogotovo narkotika. Za posetioce festivala koji dolaze iz udaljeni mista, organizovan je Exit kamp, isprid Filozofskog fakulteta, di je organizovano za positioce (WC, rana, tušovi), al triba isprija rezervisat misto za šatore.

Prvi Exit je trajo 100 dana tokom lita 2000. godine na raznim mistima na desnoj obali Dunava i isprid Filozofskog fakulteta. U početku je festival imo političku pozadinu, pridstavljo je jedan od oblika antimiloševićevskog protesta. Tu su bile domaće grupe (Ortodoks Kelts, Deca loših muzičara i Van Gog).

Exit 2001. godine je bio organizovan na Tvrđavi posli sređivanja odnosa sa gradskim vlastima. Na ovom festivalu se slavilo što je Milošević očo s vlasti i što se država ponovo počela otvarat prema svitu. Exit su pratile i razne teškoće oko finansiranja, al u poslidnje vrime je podržan s dosta novaca od republički i gradski vlasti.

Na Exit-u 2007. godine između ostali nastupiće i grupe: Bejsment Džeksa, Bisti bojsa, Roberta Planta. Festival positi oko 150000 ljudi za 4 dana. Na otvaranju Exita 2005. godine je pivo Zvonko Bogdan, oko 12000 mladi je bilo oduševljeno bunjevačkim pismama i tamburama.

Goran Vojnić Purčar

PUTEVI I ISHODI „HRVATSKOG PREPOROĐAJA”

Posle gubitka samostalnosti (1102) Hrvatska je vekovima bila „pars adnexa” tuđih kruna i sva je njena istorija obeležena nastojanjima da svoju lojalnost prema gospodarima predstavi kao doprinos njihovoj veličini i da na tim osnovama konstruiše mitove o svojoj „slavnoj prošlosti”. Zanimljivo je, pri tom, da se ona tokom 17. i 18. veka „sastojala samo od jedne sićušne oblasti između Rijeke i Karlovca. Iz tog razloga se djelovanje hrvatske staleške autonomije pomjerilo ka Slavoniji (na županije Zagreb, Varaždin i Križevce) i na ta područja je polako prešao naziv Hrvatska.” Zbog toga se i „hrvatsko ime”, sve do druge polovine 19. veka, ograničavalo „na civilnu Hrvatsku, u širem smislu riječi zajedno sa Vojnom granicom, jezički od kraja 17. vijeka na hrvatsko-kajkavski jezik.”

Takva Hrvatska počela se „širiti” posle pojave knjige Pavla Ritera Vitezovića ***Croatia rediviva*** (1700) koja je „postala priručnik za jedan nov pravac u politici upotrebe Hrvata za ciljeve germanskog širenja na evropski Jugoistok”. Po njemu je Hrvatska bila u „granicama od Baltičkog do Crnog mora”, pri čemu je „sav teritorij sjeverno od Dunava *Sjeverna Hrvatska*, južno od Dunava *Južna Hrvatska*, koja se potom dijeli na *Bijelu* i *Crvenu*, s time da *Bijela* obuhvata Primorsku, Središnju, Međuriječnu i Alpsku, a *Crvena* Srbiju, Makedoniju, Bugarsku i Odriziju (Rumunjsku)”. Tako se, dakle, pokazuje da su, po Riteru, „svi Slaveni hrvatskoga podrijetla”, a „među Slavenima upravo je hrvatski jezik središnji”.

Takve Riterove ideje uticale su i na uobličavanje prirode hrvatskih odnosa prema stranim gospodarima i o tome svedoče mnoge neobične pojedinosti, a od njih ovde bismo mogli pomenuti samo pokoju. Recimo: „Podignite nam hrvatsku državu, mi ćemo vam Hrvati biti zahvalni. *Hrvatska slobodna i ujedinjena biti će najjači oslon Ugarskoj i Austriji, što više i saveznoj državi Njemačkoj,* protiv jugoslavenskoga panslavizma”. Ili: „Nepremostiva razlika između srpske i hrvatske državne misli leži pako” u tome što se „*Hrvatska čvrsto drži habsburške dinastije*”. Ili: „Da bi doveo do austrijskog prtihvatanja velikohrvatskog programa”, Kukuljević je obećao „da se Hrvati neće »zlosrditi«, ako se *granice Monarhije* pomaknu do Soluna”. Ili: Hrvati su „*poslušni Austrijanci*” i oko njih će se „sakupiti balkanski Sloveni, a ovi će ih *prevesti u Austrijance i Mađare*, koji će govoriti protiv »mirovladenijem Rusije«. Ili: Fran Folnegović 1901. „proglasio je javno u Saboru *Madžare i i Hrvate »sijamskim blizancima«*, odlazio u Peštu na česta poklonjenja i postao član peštanske framazonske lože”. Itd.

Zbog zasluga koje je imao za formulisanje „hrvatske državne ideje”, kao i zbog uticaja na Gaja i Starčevića, današnji hrvatski istoričari nalaze osnovu da Ritera proglase „konstruktorom nacije”, tj. njenim „svojevrsnim utemeljiteljem (founding father)”, pri čemu su sva kasnija nastojanja hrvatskih političara bila usmerena na to „da Hrvatsku, hrvatsko ime, Zagreb, načine središtem ne samo Slavonije i Dalmacije nego i celog južnog Slavenstva”. I sve to u prilikama kad je, još na početku 20. veka – recimo, Zagreb smatran „nemačkim gradom” i u njemu se „tuđinstvo posvuda šepirilo... i slabo je tko i znao hrvatski, pa ako je i natucao naški, a ono se je stidio govoriti ovim plebejskim jezikom, van kad je baš morao”. (S druge strane, mađarski jezik bio je dominantan na železnicama, „a prodirao je u finansije, domobranstvo, šumsku upravu, pomorstvo. U Zagrebu je postojala kolonija od nekoliko hiljada Mađara i stalno je rasla.”)

Kako se vidi, u određivanju hrvatske sudbine odlučnu reč imali su stranci, a među njima najčešće „pohrvaćeni” („aklimatizirani”) Nemci. Uz Ritera, koji je bio iz Alzasa, pomenućemo i Ljudevita Gaja – iz Burgundije, sarajevskog nadbiskupa Štadlera, „isusovca jevrejsko-nemačkog porekla – iz Gornje Austrije; Nemci su bili i Josip Juraj Štrosmajer, zagrebački nadbiskup Antun Bauer, „svetitelj hrvatstva” Ivan Merc; Jevrejin Josip Frank, iz Mađarske, pripadao je onom redu „Hrvata” koji nikad nije naučio jezik i zato je svoje novine u Zagrebu izdavao na nemačkom jeziku (*Agramer Presse, Kroatische Post*); Šandor pl. Bresztyensky, takođe Mađar, zapisan je i po tome što je, na Katoličkom kongresu 1900, pozvao Hrvate da ostanu „u neprekidnoj, jakoj svezi sa Svetom Stolicom, pa će nam domovina (Hrvatska) i narodnost biti obezbijeđeni”; Čeh Lubor (Ljudmil) Hauptman formulisao je teoriju o iranskom poreklu Hrvata, visoko mesto u hrvatskoj istorijskoj nauci zauzeo je i njegov „sunarodnik” Jaroslav Šidak, a Čeh je bio i August Šenoa; Dionizije Njaradi, biskup križevački, bio je pomađareni Slovak; mađarskog porekla bio je Petar Zrinjski, a Krsto Frankopan bio je „porijeklom iz italijanske plemićke porodice *Frangipani*”. Glavni „buditelji hrvatske svijesti” bili su, dakle, stranci i oni su kontrolisali i usmeravali društvene, političke, ekonomske, kulturne i sve druge tokove u Hrvatskoj. Da bi pokazao kakve su prave „hrvatske korjenike” odlikovane („zlatnim i srebrnim znakom”) za „širenje hrvatske pjesme i hrvatske svijesti”, naprimer, jedan zagrebački list doneo je poduži spisak takvih „Novohrvata”: Miroslav

Schiller, Đjuro *Deutsch*, Josip *Huszar*, Gjuro *Szentgyörgyi*, Martin *Stromayer*, Mirko *Köhler*, Dragutin *Hauptfeld*, Dragutin *Herrman*, Vilim i Vatroslav (Ignatz) *Reiner*, Franjo *Schmidt*, *Julius Weiss*, Anton *Strzalkowski*, Gabro *Ress*, Mirko *Kunst*, Josip *Pötzl*, Gjuro *Bach*, Stjepan *Platzer*, *Adolfo Schiebel* – i mnogo sličnih.

Njima bi se mogli priključiti i mnogi „pohrvaćeni Srbi": *Rukavina, Budisavljević, Budak, Jurišić, Filipović / Pilipović, Jovanović, Milinković, Dragićević, Dujić, Samardžija, Krstić*. Najpoznatiji su među njima, ipak, *Ante Starčević* i *Ante Pavelić*, obojica iz Like (Pavelić po rođenju iz Hercegovine), a obojica starinom iz Staroga Vlaha.

I obojica su, kao i Riter (i u naše dane – Tuđman), stekli status „očeva domovine", pri čemu je zanimljivo da Hrvati imaju više takvih „očeva", ali da među njima nema – Hrvata: Riter je „Nemac", dvojica su među njima „Srbi", a ni ime onoga poslednjeg ne „zvoni mnogo hrvatski".

Da ovde ne bismo govorili o mnogim implikacijama navedenih činjenica, pomenućemo samo reči Tome Maretića izgovorene na saborskoj sednici 22. decembra 1895: „Preporođaj Hrvatske je potekao u prvom redu od prvaka iz Zagreba, onda od braće, koja nisu... sasvim čiste krvi, kao što su oni Hrvati, koji živu s nama Srbima zajedno, bilo u nekadašnjoj krajini, bilo u Slavoniji... Da su na protiv, pravi, čisti Hrvati taj pokret o preporođaju Hrvatske vodili, nebi on nikad dobio onaj pravac, koji mu se prije pedeset godina dao. Ne bi onda Gaj pisao u »Nar. Nov.« g. 1835. i posle u »Danici« kajkavskim narječjem, nego bi pisao čisto hrvatskim narječjem" i „sasma je prirodno, da je Gaj rekao: »Zašto da mi tim lokalnim dijalektom pišemo: primimo srbski ili štokavski jezik, kojim se služi i veliki dio hrvatskog naroda«... Da su čisti Hrvati rukovodili taj pokret preporođaja..., ne bi došlo do Ilirizma, ne bi došlo do Jugoslavenstva nego bi čisti Hrvati sačuvali čisto i čvrsto narodno hrvatsko obilježje s jedne strane, a s druge bi ti pravi Hrvati znajući , kako se živi u Krajini i u Slavoniji sa Srbima održali bi slogu i ljubav prema njima".

Hrvatsku su, kako vidimo, „preporađali" stranci i doveli je do toga da preuzme sve ono što nikad nije bilo njeno: srpski jezik, srpsku kulturnu tradiciju, srpske teritorije, srpsku („ilirsku") zastavu, „Lijepu našu" komponovao je Srbin, za Srbe-katolike latinicu su im reformisali Vuk i Daničić.

Hrvati su to sve samo overili – po onome obrascu koje je Grizogono na najjednostavniji način predstavio u pismu nadbiskupu Stepincu podsećajući ga na nemačko iskustvo sa Hrvatima iz vremena Tridesetogodišnjeg rata.

prof. dr Dragoljub Petrović
redovni profesor (u penziji) na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu

UDRUŽENJE GRAĐANA „BUNJEVAČKO KOLO" IZ SOMBORA DONELO PLAN ODRŽAVANJA MANIFESTACIJE „DUŽIONICA 2007"

PLAN ZA DU IONICU 2007. GODINE

Manifestacija počinje 26. maja, s izborom bandaša i bandašice, biće nastavljena 15. jula, takmičenjom risara, da bi centralni dio bio održan 4/5. avgusta, sa nizom različitih sadržaja: od slikarske kolonije, izložbe radova nastali na njoj, priko smotre stari i umetnički zanata, posvećenja kruva i krune od žita, pa sve do čuvenog „Bandašicinog kola" isprid zgrade Županije

Udruženje građana „Bunjevačko kolo" iz Sombora, na nedavno održanoj sednici Organizacionog odbora, donelo je uopšteni plan održavanja tradicionalne manifestacije pod nazivom „Dužionica 2007" .

Početak ovogodišnje, šeste po redu, manifestacije, koja se slavi u znak završetka žetveni svečanosti, pridviđen je za 26. maj, kad će bit izvršen izbor ovogodišnjeg bandaša i bandašice, sa propratnim koncertom folklorni ansambala bunjevački kulturni institucija u velikoj sali Gradske kuće u Somboru.

Drugi dio manifestacije planiran je za 15. jul, kad će bit održano takmičenje risara, sa tradicionalnim risarskim doručkom na njivi, na Dida Hornjakovom salašu, u neposridnoj blizini Sombora. Nakon tog, uslidiće defile svi prijavljeni učesnika somborskim vincima, a potom i svečani ručak za sve učesnike takmičenja, ponovo na Dida Hornjakovom salašu.

Treći dio manifestacije pridviđen je za 4. avgust, kad će u ranim jutarnjim časovima otpočet slikarska kolonija, a tačno u podne planirano je vršenje pšenice na starinski način. U popodnevnim časovima građani Sombora će imat priliku uživat u lipotama stari i umitnički zanata, na bogato opremljenim štandovima u ulici Kralja Petra 1. U večernjim časovima, u Galeriji Kulturnog centra Laza Kostić biće upriličena izložba slika nastali na likovnoj koloniji, a neposridno nakon tog i koncert somborski folklorni ansambala na Trgu Svetog trojstva, ko i koktel za sve učesnike koncerta u restoranu „Fijaker stari".

U nedilju, kad je planiran centralni dio manifestacije „Dužionica 2007", u ranim jutarnjim časovima, pridviđeno je skupljanje risara i svi ostali učesnika manifestacije, u Parku heroja, isprid „Fijakera starog", a potom i defile somborskim šorovima i vencima. Nakon defilea, u Karmelićanskoj crkvi, biće održano posvećenje kruva i krune od žita, a nakon tog i tradicionalno zajedničko kolo na Trgu Svetog trojstva (popularnom „ćelavom" trgu). Učesnici Dužionice 2007. će nakon tog zajedno prodefilovat do zgrade Županije, di će njim bit priređen prijem kod pridsidnika opštine Sombor dr Jovana Slavkovića. Povorka se zatim seli isprid županijskog zdanja, di će bit odigrano, takođe tradicionalno, „Bandašicino kolo".

Na kraju manifestacije, koja će ove godine, prema predviđanjima, nadmašit, kako po broju učesnika tako i posmatrača, sve dosadašnje, u restoranu „Fijaker stari", biće priređen svečani ručak za sve risare, na čelu sa bandašom i bandašicom, a potom i zajednička zabava. **Milorad Blažić**

HIBRIDNA VOZILA

U poslidnje vrime sve se češće divani o alternativnim gorivima za vozila, i izvorima energije uopšte. Kako su efekti korišćenja fosilni goriva sve očigledniji, auto industrija se sve više okreće tehnologijama koje nude ekološko prihvatljivije rišenje. Hibridni automobili su dio tog rišenja, iako tranzicionog, jel još uvik su jednim dilom zavisna od fosilni goriva, al ipak znatno smanjivaje potrošnju istog.

Dosad je virovatno većina vidila hibridna vozila, za kola nam je još rano, jel smo mi relativno siromašna zemlja (i sve što sotim iđe), al hibridna vozila su odavno tu oko nas. Na primer, lokomotive koje koriste kombinaciju dizela i struje, el motor bicigla koja koristi benzin al ima i pedale kojima vozač mož tirat motor kad ostane brez goriva - to je hibrid. Svako vozilo koje koristi kombinaciju dva el više izvora energije za krećanje, tako vozilo zove se hibrid.

Iako postoji više kombinacija hibridni vozila, većina koristi benzin i struju ko izvore energije, pa ćemo se u skladu sotim upoznat malo bliže kako ova kola rade. Auto na benzin ima rezervoar koji snabdiva motor benzinom, dok električni auto ima baterije odgovarajućeg kapaciteta spram veličine i namine auta, koje snabdivaju električni motor energijom. Hibrid je štogod izmed ova dva, kompromis izmed motora na benzin i motora na struju.

Auto, to jest motor koji koristi isključivo benzin, štetan je po okolinu, koristi prilično skup energent čije su rezerve sve neizvesnije. S druge strane, motor koji koristi isključivo struju pokazo se ko neefikasan, najprije zbog činjenice da mu baterije često triba punit (otprilike na svaki priđeni 160km), što zahtiva sate i sate, i što često vozač dolazi u situaciju da nema di napunit baterije. Električni auti su također znatno sporiji od auta na benzin.

Tehnologija koja pokreće hibridni auto (koji kombinuje benzin i struju) sastoji se iz sledeći delova:

Motor na benzin

Hibridni auto koristi motor na benzin na priliku ko i redovan, al je kod ovog auta motor manji i koristi napridne tehnologije da maksimalno iskoristi gorivo kojim raspolaže, smanjujući tako i zagađenje ajera koje prouzrokuje dok koristi benzin.

Rezervoar goriva

Ima funkciju istu ko i kod redovnog auta.

Električni motor

Napridne tehnologije omogućavaje da ovaj motor radi i ko generator.

Kad triba, auto mož koristit energiju iz baterija da ubrza auto. Isto tako, radi ko generator, mož smanjit brzinu auta i vratit utrošenu energiju natrag u baterije!

Generator

Postoje sličnosti izmed generatora i električnog motora, al on radi samo da bi proizveo električnu energiju (ne i da bi je utrošio).

Baterije

Služe za akumuliranje električne energije koju koristi električni motor.

Za razliku od motora na benzin, koji mož samo trošit tu vrstu energije, električni motor u hibridnom autu mož i trošit i proizvodit vid energije koji koristi.

Transmiter

Ima funkciju da pokreće auto. Pojedini modeli hibrida koriste isti transmiter ko i redovan auto, dok drugi koriste znatno drugačiji, podešen da se uklopi u tehnologiju koja se koristi kod hibridni auta.

Paralelni hibrid podrazumiva da auto koristi obadva vida energije u isto vrime, tako da transmiter okreće točkove tako što koristi i električnu energiju i benzin. Suprotno ovom načinu, kod serijskog hibrida motor na benzin pokreće generator, koji puni baterije el pokreće električni motor. Na taj način, motor na benzin nikad direktno ne pokreće auto.

Ono što hibridni motor na benzin čini efikasnijim je činjenica da je manji, većina auta zahtiva da konvencionalan motor na benzin bude što veći. Koristi manje, lakše dilove, smanjiva broj cilindara, postiže se i povećana efikasnost u sagorivanju fosilnog goriva. Tako da motor hibridnog auta s manje benzina priđe više kilometara!

Svaki put kad zakočite, određeni dio energije odlazi na to da auto stane. Što se brže auto kreće, ima više kinetičke energije. Međutim, hibridni auto mož povratit jedan dio te energije i sačuvat je u svojim baterijama za kasnije. Ovo postiže tako što koristi "regenerativno kočenje". Umisto da koristi energiju da se samo zaustavi, električni motor koji pokreće auto mož usporit. Na ovaj način, električni motor vrši funkciju generatora i puni baterije dok auto usporava.

Kako se hibridni auto ne mora konstantno uzdat u motor na benzin, tako da ga povrimeno mož ugasit a da sam ne bude ugašen. Na primer, dok je zaglavljen u saobraćajnoj gužvi el dok čeka zeleno svitlo na semaforu.

Također, većina redovni auta koristi gume koje obezbeđivaje komotnu vožnju, minimalnu buku i dobru prilagođenost različitim vrstama puta. Al ritko se koje gume optimizuju da budu i efikasne!

Hibridni auti koriste gume koje su specijalno pravljene čvršće nego klasične, sotim su otpornije na veći pritisak. Tako pospišuju efikasnost auta pri krećanju, umanjuju u isto vrime potribnu količinu energije da se auto kreće.

Posli navedeni karakteristika, u kratkim crtama moglo bi se kazat na kraju da je hibridni auto ne samo ekološki prihvatljiviji, već i stvoren da efikasnije i pametnije troši energiju! Sve je više veliki auto-kompanija koje se nadmeću koja će opravit lipči i efikasniji hibrid. Dok politička priviranja u svitu diktiraju cinu fosilni goriva, industrija hibridni auta je sve više u ekspanziji. Nije ni malo futuristički kazat da se očekiva u naredni 20 godina svaki drugi el treći auto u razvijenom svitu bude hibridni, triba imat u vidu činjenicu da odgovornost za stanje u kojem se nalazi "zdravlje zemlje" upravo zavisi od razvijenijeg dila svita.

T.K.Matković

BRANISLAV MUKIĆ – LJUBAV SU MI KONJI

500 TRIJUMFA

Konji su jedni od najplemenitiji životinja, a ljubav prema njima zna bit i te kako velika. Naš sagovornik Branislav Mukić od ditinjstva je bio u priliki družit se i bit okružen s konjima. Njegov otac Ivan je sada već trideset godina u ovoj branši, tako da je pored njeg i Branislav započo svoju karijeru:

Od mali nogu me privukla ljubav prema konjima. Veoma se divim tim životinjama. Svo slobodno vrime sam posvetio njima u svojoj mladosti. U desetoj godini sam vozio tati u krilu da bi već digod od 12 godine počo trenirat kod kuće.

Svoj prvi nastup i trku imo je s nepuni 15 godina: **Ko i u ostalim sportovima, kažu da je bolje početi što ranije. Ja sam išo u škulu i svo slobodno vrime provodio u košari i radeći oko konja, završio sam sridnju trogodišnju škulu, ali sam već u tom dobu raščistio i znao da ću se baviti ovim poslom sa kojim se i sad bavim. Imamo našu košaru, smišteni smo na Paliću i kapacitet je niki 30-34 konja. Na početku je bilo 10 konja al zajedničkim trudom smo došli do ovog broja što je ujedno i maksimum. Uspili smo da od nikog hobija sve to dovedemo na profesionalni nivo 20 konja su u našem vlasništu, a ostali su u pansionu. Ovaj poso je stvarno lip, al zahtiva puno rada - tu su treningi konja, potkivanja, nabavke rane, ranjenje, održavanje košare…**

Na subotičkom Hipodromu Bačka 1992. godine na jednoj običnoj trki, al najbržoj tog dana osvojio je prvi pehar. To je ujedno i otvorilo „zlatna vrata“. Uspišni rezultati počeli su se nizat sami od sebe. Sve velike trke je do sad osvojio, a u svojoj dosadašnjoj karijeri od 15 godina ima ukupno 500 pobida. Sotim da sezona u toku godine traja samo šest miseci.

Na proglašenju „Sportiste Subotice”, med seniorima uvik se nađe ime Branislava Mukića. Najveće priznanje je svakako šampionska titula, tačnije proglašenje za najboljeg vozača za 1997. i 1999. godinu, pa sve do 2006. godine pod nazivom i organizacijom „KONJI PONOVO JURE”.

Kroz ove godine što se bavim konjima puno tog se prominilo. Najlipše godine za mene su bile 1995, 1996, 1997. pa sve do 2002. godine. Do onda je sve bilo na jednom zavidnom nivou, a posli tog je ko i u mnogim drugim sportovima došlo do nike krize: u nivou, nagrada u trkama, broj trka - trkački dana je u nikom opadanju i gubitku ljudi u ovom sportu.

Svaki vlasnik konja želi tu trku: „DERBI“ Beograd-Subotica! Meni je pošlo za rukom 1995. godine, kad sam sa grlom „Lucibel“ u Subotici odno titulu najboljeg. Ujedno sam onda zabilužen i ko najmlađi osvajač take trke u istoriji našeg sporta, sotim da bi pobidu ponovio 1996. s grlom „Džesi Vej” u Beogradu i 1997. sa grlom „Palako” isto u Beogradu. Tri godine uzastopno. Kada sam osvojio titulu najboljeg, nisam znao cinit tu pobidu, triba imat sriću i konja da se dođe do pobide u derbiju. Tek posli 10 godina svaćam vridnost i težinu te pobide u „Derbiju”.

Tokom ovi godina pet puti je osvajo Veliku trku memorijal dr Stevana Petrovića u Adi. Na Velikoj pristižnoj trki Kup Sport-lajna na Zobnatici sa grlom „Meri Viktori” osvaja prvo misto, 2002. godine. Dvi godine zaredom 2005. (sa grlom „Fantastik Lobel”), 2006. („Istis Jeres”),osvaja veliku trku u Mađarskoj „Hungarija dij“ i obadva puta pomira rekord trke.

Poslednji godina češće sam imo nastupe na trkama u Mađarskoj, jel je kod nas velika kriza - prošle godine od 35 startova u Pešti u Mađarskoj imo sam 18 pobida i postavio sam dva rekorda, rekord dvogodaca sa grlom „Kudo Star” i rekord „Hungaria dij” sa grlom „Istis Jeres”. Ovu sezonu sam isto lipo započo od 16 startova do sad 10 pobida (u Mađarskoj) i nedavno sa jednim grlom oborio sam čak 4 rekorda. „Trokadero” koji je prošle godine kod nas u Beogradu postavio rekord u kategoriji dvogodaca svi vrimena našeg sporta 1.17 na 1600 meteri, da bi ove godine u prvom startu u Budimpešti postavio rekord svi vrimena oždribljeni konja u našoj državi 1.15.6 na 1800 metara što je ujedno i rekord Mađarske u kategoriji trogodaca. Isto tako i kod nas rekord trogodaca i od sad najbrže vrime postignuto u sezoni u Mađarskoj uopšte (grlo je oždribljeno i od prvog dana obuke je u našoj košari). U Zagrebu je učestvovo na dvi trke i dva puta odno bronzanu medalju. Grlo „Firson Lalek” je 2002. godine u Velikoj trki Austrije zauzo četvrto misto.

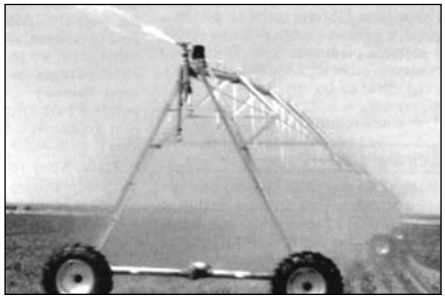
Branislav je jedan od oni subotičana koji niguje tradiciju i koji je privržen onom što voli. Imo je sriće jel je uspio spojit zadovoljstvo i poso, a to je u današnje vrime teško postignit. Ono što je najbitije je da on voli konje, ima vrimena za nji, ima sportski duv, srićnu zvizdu, pa tako ni najveće nagrade na trkama mu nikako ne mogu promaknit.

Livia Tričko Stantić

Piše: dr Andrija Peić Tukuljac

POTRIBA BILJAKA ZA VODOM

Ove godine suša će znatno uticat na prinos pšenice, ječma i tritikala di su sad već vidljive poslidice. Obimnije padavine u prvoj dekadi maja omogućit će ravnomirnije nicanje okopavina, međutim, čerez nedovoljne rezerve zimske vlage ne mož se pridvidit prinos.

Suša nastaje kad biljka za svoj razvoj zahtiva više vode nego što joj zemljište mož pružit. Najveće poslidice od suše u biljnoj proizvodnji nastaju u litnjim misecima. U ovom regionu imamo neprikidni pad ukupni količina padavina u toku godine ko i u vegetacionom periodu. U periodu od 1921. do 1941. godine palo je u prosiku 623 mm padavina godišnje, a u vegetacionom periodu 352 mm. U periodu od 1948. do 1970. godine padavine su se krećale u prosiku 576 mm, a u vegetacionom periodu 325 mm. Poslidnjih dvadesetak godina palo je u prosiku 551 mm padavina godišnje što svidoči o umanjenoj količini padavina u prosiku godišnje.

Obično tokom jula i avgusta nastaju sušni periodi. Za poslednji dvadeset godina u julu je bilo, pet godina s dovoljno padavina, osam godina 70%, četri 60% i tri godine sa 50% u odnosu na potribe biljaka. U avgustu suša je još izraženija. Za dvanajst godina padavine su zadovoljile potribe biljaka samo sa simbolični 20 do 40%, a za osam godina oko 45%, što jasno divani da su padavine u julu i avgustu limitirajući faktor proizvodnje i prinosa kod okopavina.

Na žalost, ove godine izostale su padavine tokom zime. Pšenica koja je zasijana do 15. oktobra iznikla je i optimalno se razvijala. Posijana nakon 15 oktobra neujednačeno je nicala sve do sridine novembra kad su obilnije padavine obezbedile nicanje i potpuni sklop zafaljujući optimalnim temperaturama tokom novembra i decembra miseca. Visoke temperature tokom zime omogućile su normalno vegetiranje pšenice. Međutim, nedovoljne količine padavina sprečile su optimalan razvoj, pogotovo na parcelama di je pridusiv bio cincokret, lucerka el šećerna ripa koji su veliki potrošači vode. Nedostajalo je vlage za razlaganje žetveni ostataka i izdvajanje ranljivi materija u zemljišni rastvor, pa je izostala adekvatna izrana što je rezultiralo zaostajanjom u porastu i formiranju sitni klasova.

Kako je polovina marta pa i april misec bio brez padavina đubrivo u prirani se nije rastvorilo, te nije bilo pristupačno za korenov sistem pšenice. Donji listovi su nekrotirali, formiran je klas sa malo klasića, pa je sad već jasno, i ako je pala zakasnila kiša da će prinos bit ozbiljno umanjen.

Kuruz je najositljiviji na nedostatak vlage, pogotovo u fazi metličenja i oplodnje, tj. u drugoj polovini jula i početkom avgusta miseca. Potriba kuruza za vodom se kreće na nivou 430 do 500 litara po m^2 a deficit se kreće u prosiku oko 170 litara po m2. Zavisno od deficita formira se i količina prinosa. Ove godine izostala je kiša tokom sitve pa je došlo do neujednačenog nicanja, al padavine početkom maja miseca omogući će da nikne sime koje je posijano u suvo zemljište.

Poslidice suše analizirane su na prinos ratarski kultura rezultati su slideći:

usiv	prinos u suš. god. t/ha	prin. u opt. god. t/ha	rosik t/ha
kuruz	1.93 – 2.6	6 – 8	6
šeć. ripa	25 – 30	45 – 55	42
cincokret	1.6 – 1.8	2.4 – 2.6	2.34
soja	0.64 – 1	2.2 – 2.6	1.65

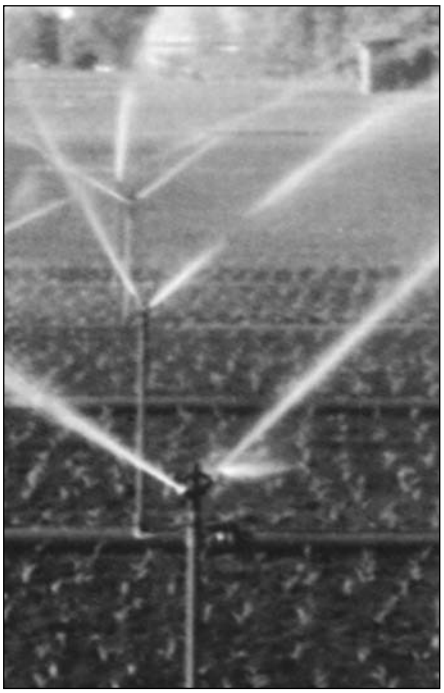
Posiban problem je simenski kuruz di kompletna tehnologija proizvodnje mora bit na visokom nivou. Nedostatak vode u bilo kojoj fazi razvoja, a pogotovo u fazi metličenja i oplodnje negativno utiče na visinu prinosa.

Kod šećerne ripe potriba za vodom kreće se na nivou oko 480 litara po m^2, a deficit je oko 190 litara. Šećerna ripa je veliki potrošač vode pa se uspišno mož proizvodit u uslovima navodnjavanja kad se prinos povećava do 45%, što su potvrdili trogodišnji ogledi.

Ove godine na pojedinim lokalitetima zbog pokorice došlo je do propadanja šećerne ripe. Prisijana uz obimnije padavine mož dat zadovoljavajuće rezultate, ukoliko i jesen bude sa optimalnim temperaturama.

Cincokret ima dubok korenov sistem i koristi vlagu iz donji slojeva zemljišta pa mož dat i u uslovima suše optimalnu proizvodnju. Međutim, naredna kultura koja se sije nakon cincokreta pri izostanku padavina daje nisku proizvodnju ko što je slučaj ove godine sa pšenicom.

Potriba soje za vodom kreće se na nivou od 440 do 460 litara po m^2. Deficit se kreće oko 175 litara po m^2. Za soju je posibno važno da ima dobar raspored padavina tokom cvitanja, jel u slučaju niske relativne vlažnosti ne dolazi do oplodnje. Navodnjavanje kod soje tokom jula i avgusta miseca mož znatno uvećat prinos čak priko 20% kako su utvrdili

ogledi. S obzirom da je ove godine soja sijana krajom aprila može se očekivat optimalno nicanje.

Potribe lucerke za vodom kreću se na nivou oko 530 litara po m^2. Deficit se kreće do 200 litara po m^2. Često zbog izostanka padavina izostaje četvrti otkos kod lucerke.

Posiban problem u sušnim godinama pridstavlja intenzivno umnožavanje štetočina. Kod strnjina dolazi do napada žitne pijavice, žitni stenica i pivaca, kod kuruza kuruzne pipe, kuruzne zlatice i kuruznog plamenca, kod cincokreta pipe a u kasnijoj fazi razvoja hrčkovi i zecovi.

Kod poslidica bržeg tehnološkog razvoja i korišćenja fosilne energije povećava se sadržaj ugljendioksida u atmosferi. Za naredni 30 do 50 godina mož se očekivat porast prosične temperature godišnje za 1 C. Povećat će se isparavanje za 10 do 20% a triba očekivat manje padavina u odnosu na višegodišnji prosik.

Moramo bit svesni da ćemo proizvodit u uslovima suše. Radi tog moraje se koristit sve agrotehničke mire i đubrenje koje ublažavaje poslidice suša, svakako nuz aktiviranje svi postojeći resursa za navodnjavanje i donošenje dugoročnog programa radi obezbeđenja vode za navodnjavanje.

ŠAHOVSKI MOZAIK

Pripremio: ***velemajstor Nikola Sedlak***

ANĐELIJA STOJANOVIĆ PRVAKINJA SRBIJE

U Pančevu je od 28.aprila pa do 9. maja odigran prvi ženski šahovski šampionat Srbije. U konkurenciji 12 igračica pobidila je dvadesetogodišnja Anđelija Stojanović, ženski internacionalni majstor iz Beograda, sad članica šah kluba „Spartak" iz Subotice, što pridstavlja veliko i prijatno iznenađenje, jel je po rejtingu bila šesta igračica. Uspih je stim veći, jer je osvojila ženski velemajstorski bal i 54 rejting poena! Pored pobednice dobru igru je pokazala,beskompromisna Irina Chelushkina, reprezentativka i bivša šampionka SCG, koja je postigla i najveći broj pobida. Interesantno je napomenut da su se posli duže apstinencije turnirskom šahu vratile Sanja Vuksanović i Mirjana Marić. Od naši najbolji igračica nisu igrale i još uvik neprikosnovene, muški internacionalni majstor Alisa Marić, ženski velemajstori Nataša Bojković i Svetlana Prudnjikova.

Igrano je jedanaest kola po Bergerovom sistemu, što znači, svako je igro sa svakim. Pančevo se već tradicionalno, pridstavilo ka dobar organizator.Konačna tabela izgleda ovako:

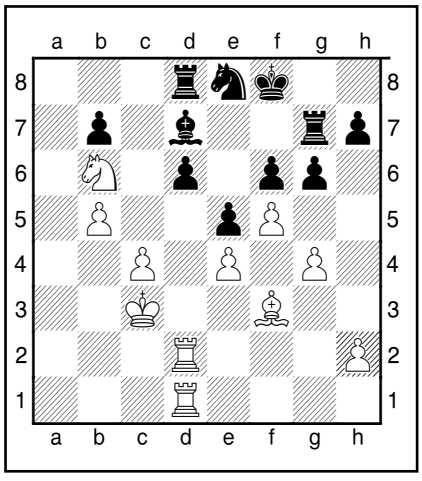
1. Anđelija Stojanović 9 poena
2. Irina Chelushkina 8,5 poena
3. Ana Benderać 7 poena
4. Mirjana Marić 6,5 poena
5. Sanja Vuksanović 6 poena
6. Suzana Maksimović 6 poena
7. Marija Rakić 4,5 poena
8. Marija Petrović 4,5 poena
9. Marija Stojanović 4 poena
10. Danijela Grujić 4 poena
11. Sandra Đukić 3,5 poena
12. Jelena Mladenović 2,5 poena.

I na kraju, po starom običaju, iskomentarisaću jednu partiju šampionke Srbije.

Stojanović,Anđelija (2223) - Stojanović,Marija (2169)

SRB-wch 2007 Pančevo (3.5), 30.04.2007

1.Sf3 Ova partija je veoma interesantna po tome što je članica š.k. Spartaka Anđelija Stojanović od postizanja prednosti u otvaranju odigrala besprekorno sve do samoga kraja. Energičnim i ne šablonskim rešenjima stalno je pojačavala svoju poziciju i na kraju je svoju protivnicu Mariju Stojanovićć primorala na predaju pri istom odnosu materijala u završnici! **1...c5 2.c4 Sc6 3.d4 cxd4 4.Sxd4 Sf6 5.Sc3** Izmenjenim redosledom nastala je Engleska odbrana. **5...e6 6.Sdb5 a6?** [Crna ne poznaje ovu varijantu i vuče slabiji potez. Bilo je bolje 6…Lb4 7.Sd6+ Ke7] **7.Sd6+ Lxd6 8.Dxd6 De7 9.Lf4** Beli postaje gospodar crnih polja i većć stiče osetnu prednost. **9...Sh5 10.De7+ Kxe7 11.Lc7!** Najbolje mesto za lovca odakle se kontrolišu dve najbitnije tačke a to su d6 i b6. **11...Sf6 12.0–0–0 Se8 13.Lb6** Crna je odbranila tačku d6 ali ne i b6. **13...d6 14.e4 f6 15.f4** Osim prednosti belog u vidu lovačkog para i slabih tačaka crnog d6 i b6 beli još zauzima i prostor. **15...Sb8 16.Le2 Sd7 17.Sa4!** Ne šablonsko rešenje i ispravna odluka. Ako bi bela sklonila lovca sa b6 , crna bi mogla malo lakše da diše posle poteza b6. Ovako uprkos uzimanja lovačkog para , crna ćće biti stešnjena do kraja partije i skakačć na b6 ćće biti vrlo neugodan sve do kraja partije. **17...Tb8 18.Lf3 e5 19.f5 Sxb6 20.Sxb6 Ld7 21.Td2 Lc6 22.Thd1** Bela je sve svoje figure postavila idealno i sada ima jasan plan a to je b4,a4 uz b5. Crni topovi će ostati nepovezani jer je crni skakačć vezan za odbranu d6 pešaka. **22...g6 23.g4 Tg8 24.b4! Tg7 25.a4 Kf8 26.b5 axb5 27.axb5 Ld7 28.Kb2 Td8 29.Kc3.**

Retko se može videti da se partija predaje pri istom materijalu a da pritom ne postoji matna pretnja. Međutim crna se nalazi u totalnoj pat poziciji i ne moze da spreči c5. **1–0**

Dragan Tovarišić: HOROSKOP za JUNI

OVAN: Prva nedilja bi mogla proć u znaku radosne visti koja će nagovistit pozitivan ishod, a posli ćete na sebe priuzet odgovornost i žustro i odlučno krenit u akciju. Možte bit okupirani i političkim pitanjima. Strasna emotivna veza mož doživit kulminaciju.

BIK: Pred vama je naporan misec, u početku brez vidljivi pomaka, al kako vrime bude odmicalo i budete organizovaniji situacija će bit bolja. Tribate bit mirniji i strpljiviji. Nuz više tolerancije prema voljenoj osobi možte učvrstit vezu.

BLIZANCI: Ako se bavite privatnim biznisom, na vidiku je nov poslovni projekat i to sasvim iznenada, u trenutku kad već budete digli ruke od svega. Emotivna veza već je odavno u krizi, a svađe s partnerom su postale normalna stvar.

RAK: Ono što vam u narednom misecu iđe naruku je mudrost, pa ćete na poslu povlačit ispravne poteze i s minimumom napora ostvarit veliku korist. Većim dilom miseca dominiraće nova emotivna veza s tušta emocija.

LAV: Uplovljavate u mirnije poslovne vode i sve će se odvijat po ustaljenom šablonu, pa se ne tribate opterećivat sotim šta nećete imat uspiha, jel nećete imat ni problema. Ljubav, ko vaša glavna pokretačka snaga, činiće da se dobro osićate.

DIVICA: Ako vam poso krene nizbrdo, zafaljujuć samo vašim pogriškama, moraćete priduzet odlučne korake, jel niste odgovorni samo za svoju sudbinu nego i sudbinu svoji najbližnji. U ljubavi nastupa zatišje, al ćete u jednom trenutku morat otvoreno prodivanit s partnerom.

VAGA: Ulazite u bolji period, pa biste tribali donet važnu odluku i uz podršku povoljnih okolnosti sa više optimizma krenit u akciju, gdi je neuspih skorom isključen. U ljubavi biće svega: pivanja, nižnosti a i plakanja.

ŠKORPIJA: Ulazite u nov, tušta povoljniji životni period, a cili misec biće u znaku prijatni događaja i novi početaka koji će urodit plodonosnim aktivnostima. I na ljubavnom planu pridstoje novi početki el uspostavljanje veze na novim osnovama.

STRILAC: Tokom ovog miseca očekiva vas tušta posla, al ćete ga, pošto je vaša energija pojačana, uspišno obavit, a finansijsku situaciju popravit. Uživaćete u zagrljaju voljene osobe, a tušta lipi trenutaka učiniće vrime prid vama nezaboravnim.

JARAC: Prid vama je poslovno fantastičan period, posebno ako se bavite komunikacijama el radite sa papirima, a ostvarićete tušta više nego šta i šnjotate. Ako se izborite sa stidljivošću slidi bogat ljubavni život.

VODOLIJA: Misec vam prolazi u znaku susrita sa javnošću i poslovni uspiha, posebno ako se bavite javnim radom, di ćete ostvarit zavidne rezultate i imat razloga za slavlje. U ljubavi ćete mudro sidit na više stocova u isto vrime, a da niko ne primiti.

RIBE: Moraćete jasno sagledat situaciju u kojoj se nalazite i po tom se vladat, mada vam neće bit lako čerez uticaja sa strane, al ipak pokušajte maksimalno profitirat i da se ne sikirate. Uživaćete u toploj i lipoj porodičnoj atmosferi s manje izlazaka nego inače.

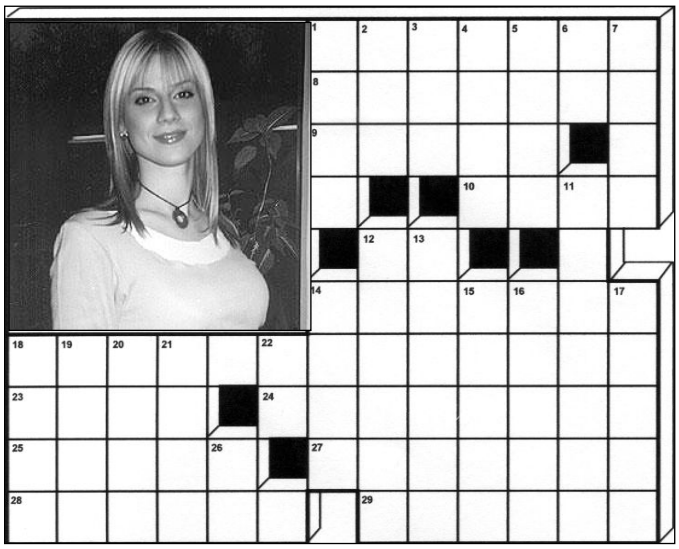
Dragan Tovarišić

U K R Š T E N E R E Č I

VODORAVNO: 1. Ranija marka automobila; 8. Deskribovano; 9. Mali sat; 10. Žensko ime; 12. Pamet, razbor; 14. Uskakanje u govor; **18. Glumica sa slike**; 23. Strano muško ime; 24. Priklanjati se (nar.); 25. Neprekinuti niz karika; 27. Drugi naziv; 28. Planina u Aziji; 29. Strano žensko ime, Rajder;

USPRAVNO: 1. Suzdržavanje od masne hrane; 2. Uzvik pri skoku; 3. Oznaka za italijansku liru; 4. Izuzev; 5. Pronaći; 6. Slovo s prizvukom; 7. Praskozorje; 11. Sastojak nekih biljaka; 12. Koji se može upariti; 13. Kesteni; 14. Pravilo; 15. Period u razvoju Zemlje; 16. Strano muško ime; 17. Aćimova imenjakinja; 18. Neznatna, sitna; 19. Reka u Srbiji; 20. Naša pevačica, Ekstra...; 21. Raniji fudbaler, Goran; 22. Prvo i poslednje slovo azbuke; 26. Hemijska oznaka za Kalcijum.

Dragan Tovarišić

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA:

VODORAVNO: cvetati, Velimir, Ita Rina, Jebel, v, Aro, ama, Nira, id, ukop, donatori, Ša, elevatori, as, zadirivati, takoreći, Irig.

PISMA ČITALACA

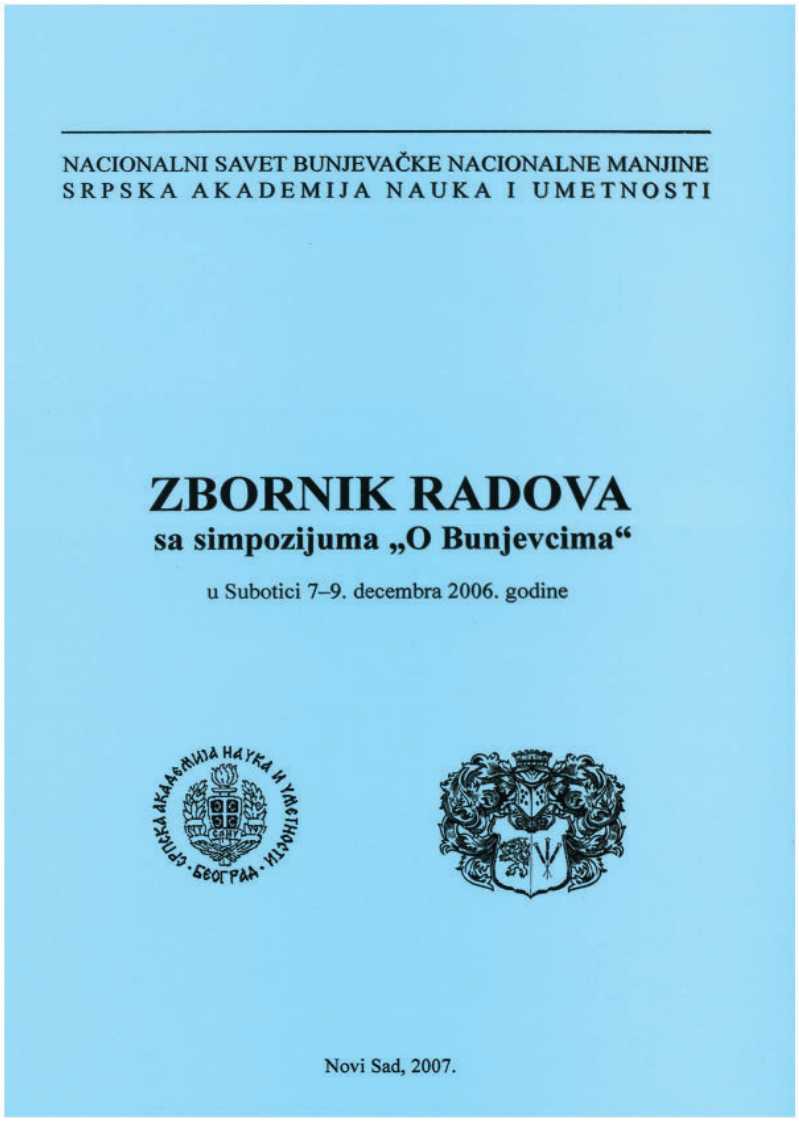
E ova bi se rubrika, kanda tribala ipak zvat - pozivi čitaoca. I Bunjevci su prišli na novu modu zvanja telefonom, a pisma zaboravili.

U tim pozivima bili ste puni fale za nas. Trudimo se da nas lipe riči ne uljuljuškaje, već da samo koracamo naprid.

Iskali ste i više slika – metnili smo ji i ne samo to već je i broj strana u boji povećan.

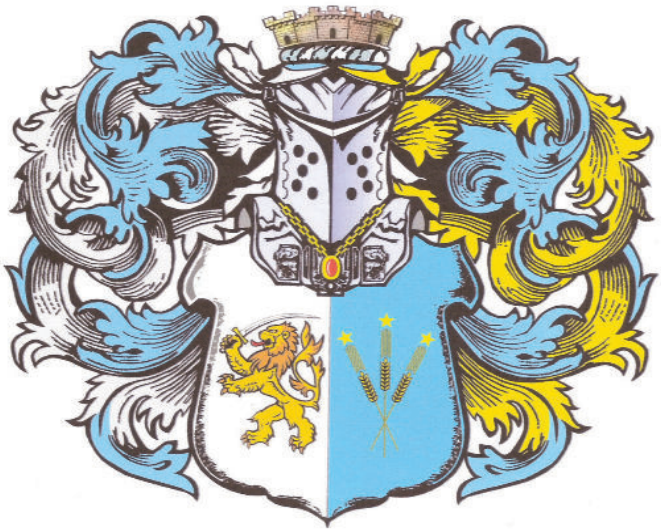
Iskali ste da vam damo recept za kuvanje sapuna – biće u narednom broju i ne samo to, već i pripovitka kako se kadgod prao veš. Kad to naše čitateljke pročitaje, manje će se srdit na svoju mašinu što njim je slučajno vodu ispuštila, jel opet ofarbala šareni veš.

Do slidećeg miseca vas pozdravljamo i zovite nas!

Zbornik radova „O Bunjevcima”

Možete kupiti pouzećem
(plaćate poštaru kad ga dobijete),
cina je 300 dinara + PTT troškovi.

K23

EURO alfa
Marketing agencija
Subotica, Bose Milićević 1.
tel: 024/670-730, fax: 670-125
e-mail: cityradio@neobee.net
Usluge reklame na Tv, radio i štampanim medijima Srbije

Na dobrim talasima od 0 do 24

CITY RADIO 106,4 MHZ
CITY FOLK RADIO 97,0 MHZ

